

Makale Geliş Tarihi | Received: 06.06.2024

E-ISSN: 2148-9327

Makale Kabul Tarihi | Accepted: 08.10.2024

<http://dergipark.org.tr/kilikya>

Araştırma Makalesi | Research Article

2024 YILINDA SİYASAL İDEALLERİN ÇARPIŞMASI: UYUM MU, ÇATIŞMA MI? JOHN RAWLS VE CARL SCHMITT'İN POLİTİK TEORİLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Emre AYDİLEK¹

Öz: Makro düzeyde sosyal bilimlerin mikro düzeyde ise siyaset, felsefe, sosyoloji, uluslararası ilişkiler gibi disiplinlerin temel ilgi alanlarından biri, bireylerin bir toplum içerisinde nasıl birlikte yaşayabileceği üzerinedir. Bu sorunsal, günümüzde daha da anlamlı bir konumdadır. 2024 yılı, Üçüncü Dünya Savaşı çığırkanlıklarının ve uluslararası/ülke içi siyaset kutuplaşmaların zirve yaptığı bir yıl olmuştur. Bu makale, modern siyasetin temel dinamiklerini ve birlikte yaşamın prensiplerini açıklama iddiasındaki iki zıt teori -John Rawls ve Carl Schmitt'in politik düşünce sistemleri- üzerinden günümüz reel politikasını anlama çabasına odaklanmaktadır. Rawls ve Schmitt'in siyasal alana ilişkin yaklaşımları arasında yapay bir tartışma inşa etmek, modern siyasetin doğası ve bir arada yaşamın ilkeleri hakkında derin bir bakış açısı sunma potansiyeline sahiptir. Çalışmada, her iki düşünürün teorik çerçeveleri, uyum ve çatışma temaları üzerinden ele alınmakta, modern toplumların birlikte yaşama pratiklerine ilişkin öne sürdükleri farklı fikirler felsefi, politik ve karşılaştırmalı bir düzeyde incelenmektedir. Bu karşılaştırma, bir yandan her iki düşünürün teorilerini analitik bir şekilde değerlendirerek, modern siyasetin en temel sorununa nasıl yaklaştıklarına dair farklı vizyonlarını ortaya koymayı diğer taraftan Rawls ve Schmitt'in teorilerindeki uyum ve çatışma temalarından yola çıkarak, güncel siyasi konjonktürü analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Modern siyaset, uyum, çatışma, siyasal kavramı, siyasal liberalizm.

THE CLASH OF POLITICAL IDEALS IN 2024: HARMONY OR CONFLICT? A COMPARATIVE ANALYSIS OF THE THEORIES OF JOHN RAWLS AND CARL SCHMITT

Abstract: One of the main interests of social sciences at the macro level and disciplines such as politics, philosophy, sociology and international relations at the micro level is how individuals

¹ Dr. Öğr. Üyesi | Assistant Professor

Antalya Belek Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve İşletmecilik Bölümü
| Antalya Belek University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of
International Trade and Business
emreaydilek@hotmail.com
0000-0002-4767-2424

can live together in a society. This problematic is even more relevant today. The year 2024 has been a year in which the rhetoric of the Third World War and international/international political polarization peaked. This article focuses on an attempt to understand contemporary realpolitik through two contrasting theories - the political thought systems of John Rawls and Carl Schmitt - that purport to explain the basic dynamics of modern politics and the principles of coexistence. Constructing an artificial debate between Rawls and Schmitt's approaches to the political has the potential to offer a profound insight into the nature of modern politics and the principles of coexistence. In this study, the theoretical frameworks of both thinkers are analyzed through the themes of harmony and conflict, and their different ideas on the coexistence practices of modern societies are analyzed on a philosophical, political and comparative level. This comparison aims, on the one hand, to reveal the different visions of how both thinkers approach the most fundamental problem of modern politics by analytically evaluating their theories, and on the other hand, to analyze the current political conjuncture based on the themes of harmony and conflict in Rawls and Schmitt's theories.

Keywords: Modern politics, harmony, conflict, the concept of the political, political liberalism.

1. Giriş

Siyaset kavramı üzerine sayısız kitap yazılmış ve çok sayıda bilimsel çalışma gerçekleştirilmiştir. İdeolojiler (liberalizm, muhafazakârlık, Marksizm, anarşizm ve diğerleri), farklı yaklaşımları paradigmatikleştirmiş; birçok düşünür (Platon'dan Machiavelli'e, Bodin'den Locke'a, Kant'dan, Hobbes'a ve Rawls'a kadar) kavramın çeşitli tezahürlerini teorileştirmiştir. Bu bağlamda, siyaset kavramına ilişkin geniş bir literatürün ve akademik ilginin mevcut olduğu söylenebilir.

Modern siyaset literatürünün öncelikli konuları arasında yer alan 'birlikte yaşamın ilkeleri' üzerinde derin tartışmalar mevcuttur. Birlikte yaşama sorunsalı, hem tarihsel hem de güncel bir mesele olarak araştırmacıların dikkatini çekmiştir. Modern siyaseti ve toplumsal düzenin ontolojisini açıklama çabalarında, devletin kökeniyle başlayan tartışmalar önemli bir yer tutmaktadır.

Bu tartışmalar kapsamında ilk aşamada şu soru göze çarpmaktadır: Toplumsal yaşamı görünmez iperle birbirine bağlayan ve bireyleri kendilerine yabancı ve yapay bir iradeye boyun eğmeye zorlayan unsur nedir? (Fişek, 2015, s. 84). Devletin kökeni ve siyasi kurumların başlangıcına dair açıklama girişimleri, antropolojik, felsefi, politik ve sosyolojik çerçevelerde şekillenmektedir. Antropolojik yaklaşımlarda, devletin ortaya çıkışı genellikle toplumsal karmaşıklığın artması ve kaynakların merkezi otorite tarafından kontrol edilmesiyle ilişkilendirilir. Bu yaklaşımlar, tarım toplumlarının büyümesiyle birlikte artan nüfus ve kaynak yönetimi ihtiyaçlarının merkezi bir otoriteyi zorunlu kıldığını öne sürmektedir (Service, 1975). Devletin kökenine dair açıklamaları Raymond Gettell felsefi düzeyde üç kategoriye ayırır: (1) İlahi teori, devletin Tanrı'nın otoritesi tarafından kurulduğunu öne sürer; (2) güç teorisi, devletin kökenini zayıfların güçlüler tarafından zorunlu olarak tabi kılınmasında bulur; (3) sosyal sözleşme (toplum sözleşmesi) teorisi, devletin bireylerin gönüllü anlaşma veya rıza yoluyla kasıtlı olarak yaratıldığını savunur (Gettell, 1923, s. 205). Münici Kapani ise politik bir bakış açısıyla,

bugünkü anlamı ve unsurlarıyla devletin modern çağın yeni bir icadı olduğunu ve ancak 15. ve 16. yüzyıllar içinde ortaya çıktığını savunarak (Kapani, 2014, s. 42) aynı zamanda konjunktürel bir perspektif sunar. Bu yaklaşımlar, hem birlikte yaşamının tarihsel ve disipliner tezahürlerine vurgu yapar hem de toplumsal zemindeki uyum ve çatışma diyalektiğini açıklamayı gerektirir.

Bu çalışma, 2024 yılında toplumsal düzenin uyum mu yoksa çatışma mı üzerinden inşa edildiği sorunsalını, John Rawls ve Carl Schmitt'in politik teorilerinin uyum-çatışma temaları ve felsefi-pratik temelde karşılaştırılması üzerinden tartışma amacı gütmektedir.

Bu tartışma ideal olan arayışından ziyade reel olana odaklanmaktadır. Daha açık bir ifadeyle en iyi devlet biçimi, en ideal birlikte yaşama modeli gibi idealizasyonları aşarak, toplumsal gerçekliğe en yakın ve en çok uyan pratiği tespit etme arayışı, sorunsala yön veren temel unsurdur.

Çalışmanın temel yöntemi formüle edilmiş teorilerin geçerliliğinin analizine dayanmaktadır. Mikro düzeyde tümdengelsel teorik tematik analiz, karşılaştırma yöntemi ve doküman analizi de yararlanılan diğer metodolojik unsurlardır. Ayrıca veri toplama tekniği olarak güvenilir, saygın ve açık kaynak olarak yayınlanan çok sayıda uluslararası rapordan ve akademik veritabanı incelemelerinden yararlanılmıştır.

Çalışmanın başlangıçta belirtilen sorgulamaları, Rawls'un "uyum" ve Schmitt'in "çatışma" kavram setleri üzerinden sınanacaktır. Elbette söz konusu alandaki diğer ilgili teorik önermelerden ve argümanlardan da yararlanılacaktır.

Her iki teorisyenin de "siyasal" olanın/alanın/düzenin özüne ilişkin kapsamlı bir külliyat inşa etmiş olmaları, dereceleri farklı olmakla birlikte her ikisinin de yakın döneme ilişkin modern toplum sözleşmeleri/idealizasyonlar/argümanlar geliştirmeleri; örneklem olarak seçilmelerinde tercih sebebi olmuştur.

Esasen uyum ve çatışma temaları farklı yaklaşımlarda/paradigmalarda ve ekollerde de ele alınmaktadır. Bu alanda en bilinen ve ilk temsilcilerden olan Marks ve Mill, on dokuzuncu yüzyılda toplum hakkında birbirine zıt iki düşünce üretmeye en yakın olanlarıdır (Checkland, 1975, s. 339). Onları takiben çok sayıda düşünür ve ekol, toplumsal uyum ve toplumsal çatışma meseleleri üzerine farklı ve analitik yaklaşımlar geliştirmiştir.

Uyum temasının Rawls üzerinden temellendirilmesinin nedeni; onun küresel düzenin tarihsel hegemonik sistemleri olan klasik liberalizmin, refah liberalizminin ya da neo-liberalizmin açmazlarını 'içeriden' çözmeye en yakın ve en makul kişi olmasıdır. Çatışma temasının Schmitt'in teorik argümanları çerçevesinde ele alınmasının nedeni ise Neocleous'un da belirttiği gibi (1996, s. 13-14) Marksist yaklaşımların ekonomizme dayanan indirgemeciliğinin ve salt sınıf çatışması gerekçelendirmesinin alternatifi olarak daha makul görünmesidir: "Sözde klasik Marksizmden farklı olarak Schmitt'in

siyaseti ciddiye alması, liberalizme yönelik en etkili eleştirilerden birini sunması ve kimlik, heterojenlik ve bunların demokrasideki kurucu rolüne ilişkin soruların yeniden düşünülmesini teşvik etmesi", onu toplumsal çatışma kuramının açıklanmasında önemli bir referans kaynağına dönüştürmektedir.

Bu çerçevede, makale şu şekilde ilerlemektedir: Araştırmanın teorik altyapısını inşa edebilmek için modern siyasetin doğası ve uzlaşma-çatışma diyalektiği açısından birlikte yaşama meseleleri üzerine literatürdeki temel yaklaşımlar analitik olarak ele alınmaktadır. Ardından, çatışma temasının temellendirildiği "Carl Schmitt'in Siyasal Kavramı" ve uyum temasının temellendirildiği "John Rawls'un Siyasal Liberalizmi" başlıkları yer almaktadır. Bu bölümleri takiben, çalışmanın bulgularını içeren "teorik argümanlara yönelik felsefi bir tartışma", "güncel araştırmalar açısından günümüz siyasalı" ve "akademik çalışmaların yönelimi bağlamında günümüz siyasalı" başlıkları izlenmektedir. Sonuç bölümü ile araştırma sonlandırılmaktadır.

2. Modern Siyasetin Doğası ve Özerkliği

Björn Wittrock'a göre tarihsel olarak siyasal düşüncenin odak noktası, birbirine bağlı üç temel sorun üzerinde yoğunlaşmıştır: Normatif bir düzene dayalı bir topluluk oluşturmak, bu düzenin meşruiyetini ve uygulanma koşullarını belirlemek; kaynakların tahsisi ile hakların dağılımını sağlamak (Wittrock, 2001). Gettell ise, siyasal düşüncenin ilgi alanlarını dönemselsel bir çerçevede ele almıştır. Ortaçağ'da siyasi tartışmaların odak noktası, manevi ve dünyevi otoriteler arasındaki üstünlük mücadelesine yoğunlaşırken, on yedinci ve on sekizinci yüzyıllarda siyasal düşünce, monarşik ve demokratik siyasal örgütlenme teorileri arasındaki çatışmaya odaklanmıştır. Günümüzde ise, devletin faaliyetlerinin boyutu ve siyasi ile ekonomik çıkarlar arasındaki bağlantı önemli hale gelmiştir (Gettell, 1923, s. 204).

Bu perspektifleri modern siyasete uyarladığımızda, modern siyasetin doğasına ilişkin temel sorulardan biri "siyaset özerk midir?" olarak karşımıza çıkar. Birlikte yaşamın getirdiği sorunlar, siyasetin yalnızca aktörler (bireyler, uluslar, kurumlar gibi) ve ideolojiler arasındaki bir eylem olarak algılanmasının aşılmasını gerekli kılar (Öztürk ve Satici, 2019, s. 5). Giovanni Sartori, ünlü makalesi "What is Politics" [Siyaset Nedir] de siyasetin; etikten, ahlaktan, ekonomiden, hukuktan ve hatta sosyal sistemden farklı olduğunu savunmaktadır. Bu argümanın tarihsel izleri Machiavelli'ye kadar uzanmaktadır. Machiavelli ile birlikte siyaset, 15. yüzyılın sonlarından itibaren ahlak ve dinden bağımsız bir alan olarak kendini kanıtlamıştır (Sartori, 1973, s. 16):

"Bir prens devleti elinde tutmak için sık sık verdiği söze, iyilikseverliğe, insanlığa ve dine karşı hareket etmek zorunda kalabilir" (Machiavelli, 1994, s. 111).

Elbette Machiavelli'den sonraki yaklaşık 500 yıllık zaman diliminde hem bu tartışma sürmüştür hem de devlet başta olmak üzere politika, toplum, ekonomi, kültür gibi tüm alanlar yapısal dönüşümlere uğramıştır. Son birkaç yüzyıldır liberalizmin çeşitli formları ve demokratik yönetim anlayışı, entegre bir model oluşturarak (liberal

demokrasi olarak adlandırılabilir) ve küresel mecrada birçok alanı ele geçirerek hegemonikleşmiştir.

Berkowitz bu süreci çok iyi özetler (2002, s. 60):

“Liberalizm, yönetme iddiasını her zaman üstün rasyonalitesine dayandırmıştır. Modern liberal gelenek, herkesin doğal özgürlüğü ve eşitliği önermesiyle, 17. yüzyılda kısmen Avrupa'nın din savaşlarının kargaşasına yanıt olarak ortaya çıkmıştır. John Locke, Hoşgörü Üzerine İlk Mektup'ta (1689) dine ait olan yaşam alanı ile seküler otoritelere ait olan yaşam alanının sınırlarını çizmek için yola çıktığında, sınırları çizmek için dinden ziyade akla güveniyordu. 18. ve 19. yüzyıllarda Montesquieu, James Madison, John Stuart Mill ve diğerlerinin yazılarında liberalizm ticari ruh, bilim ve demokrasi ile bir ittifak kurdu. Bunlar ilerlemeyle ilişkilendirilen güçler olurken, din genellikle gericilikle eş tutulmuştur. 20. yüzyılda liberal gelenek, akıl dışı güçlerin iğrenç(!) seküler formlarda -Nazizm ve komünizm- patlak vermesiyle yüzleşti ve onları mağlup etti. Ancak 21. yüzyılın başında liberal geleneğe yönelik bir tehdit yeniden patlak verdi ve bu kez gücünü dinden alıyor. Tıpkı yüzyıllar boyunca olduğu gibi. Locke, evrensel ve nesnel olarak gördüğü ahlaki bir yasa olan akıl yasasını Tanrı'nın ebedi düzeninin bir ifadesi olarak görmüştür. Ayrıca dinin, en az akıl kadar, hoşgörüyü öğrettiğini savunmuştur. 19. yüzyılda Tocqueville, Amerika'daki liberal demokrasinin halkın dini inancının canlılığına bağlı olduğunu savunmuştur. Hegel, liberal devletin seküler ve siyasi formdaki Hıristiyanlık olduğunu göstermeye çalışmıştır”.

Özellikle yakın tarihin küresel düzeninde (1990 sonrasının yeni dünya düzeni olarak da sınırlandırılabilir) toplumsal örgütlenme sorununun nihai çözümü, kendilerini dünya çapında hızla ve aralıksız olarak kopyalayan liberal parlamenter hükümet yapıları ve liberal piyasa ekonomisi biçiminde ve demokrasinin temel ilkesi temelinde halkların kendi kaderini tayin etmesi olarak belirlemiştir. Bu düzen ideolojik olarak, bireysel başarıyı ve bireysel kendini gerçekleştirme kutsallaştırıcı güçlü bir idealizm ve egoizm karışımına; jeopolitik olarak ise dolaylı ve görünüşte rızaya dayalı bir Amerikan hegemonyasının genişlemesine dayandırılmıştır (Rasch, 2005, s. 177)

Liberal demokrasinin kurumsal biçiminde, örgütlü bir siyasi birimin istikrarını üretebilecek sosyal, siyasi ve ekonomik işbirliği koşullarını tanımlamak her zaman tartışmalıdır, çünkü amaç, düzeni garanti eden bir varlık olarak devlete duyulan ihtiyaç, aynı zamanda temel hak ve özgürlükleri garanti altına almak (insan bireyciliğini güçlendirir) ve insanları eşit olarak tanımanın önemi (birlikte yaşamın topluluk yönünü vurgular) gibi karşıt unsurları uzlaştırmaktır. Kurumsal düzeyde, bu terimlerin tanımı hukukun üstünlüğü (hukuk sistemi), istikrarlı bir hükümet ve parlamento (siyasi sistem) arasındaki bağlantı yoluyla gerçekleşir; çoğunluğun iradesine dayanan usulcülük, bu özgürlükler için temel koruma sağlamayı amaçlayan bir uzlaşmayla sonuçlanmalı ve aynı zamanda insanların bir arada yaşamasının doğasında var olan çatışmalara hakemlik edecek yasal bir referans bulmalıdır. Ancak bu şartlar üzerinde uzlaşmaya varmak son derece tartışmalı olduğundan ve kurumlar her zaman düzgün çalışmadığından (ya da belki de sistemin doğası gereği), liberal demokrasiler sürekli

olarak istikrarsızlığa maruz kalmaktadır (Arraes, 2019, s. 206). Dolayısıyla, birlikte yaşamının en doğru yolunun ne olduğu sorusu sıklıkla gündeme gelmektedir.

3. Birlikte Yaşamak ve Toplumsal Uzlaşma-Çatışma Meselesi

Schmitt, siyaset üzerine her düşüncenin, insan doğası meselesine ilişkin bir tutumun benimsenmesini zorunlu kıldığını ileri sürmüştür (Sepczyńska, 2010, s. 180). Baruch Spinoza, siyasi konuları işlerken insan doğasından yararlandığını belirtmiştir (Spinoza, 2008). David Hume siyaseti insan doğası ve tutkularının bir ürünü olarak göstermiştir (Hume, 2009). Helmuth Plessner çalışmasında “politikanın ne ölçüde insanın özüne ait olduğu” sorusunu araştırmıştır (Plessner, 1931, s. 139). Siyaset-insan doğası ilişkisine yönelik ilişkilendirmeler çok eski bir tarihsel geçmişe sahip olup Platon’da Farabi’de, Hobbes, Rousseau ve Locke gibi toplum sözleşmecilerinde ve daha birçoklarında da temel bir sorunsal olarak ele alınır.

Görüldüğü üzere siyasetin özüne yönelik tartışmalar genellikle insan doğası kavramından hareketle başlar. Bu tartışmaların merkezinde, insanların ‘doğal olarak’ bencil olup olmadığı ve toplumların oluşumu ve devamlılığında işbirliğinin ‘doğal’ bir unsur olup olmadığı gibi temel sorular yer alır (Masters, 1984, s. 120). Sosyoloji disiplini, bireyin egemenliği üzerine kurulu toplumlarda toplumsal bağların nasıl sürdürüleceği veya iyileştirileceği endişesiyle şekillenmiştir (Schnapper, 2005, s. 4). Kültür çalışmaları, ekonomi ve politika bilimleri de benzer bir niteliktedir.

Biyolojik unsurların dışında kalan bir perspektiften bakıldığında, insan doğası kültürel ve çevresel faktörlerle biçimlenir. Bu görüşü temellendiren Locke’a göre, insanlar doğduklarında bir ‘boş levha’ (tabula rasa) gibidir ve hayatları boyunca sosyal, kültürel ve çevresel etkilerle (deneyimlerle) şekillenirler. Sosyal bilimciler, özellikle antropologlar ve sosyologlar, farklı kültürlerde insan davranışlarının büyük farklılıklar gösterdiğini ve bunun salt biyolojik determinizmle açıklanamayacağını öne sürerler. Örneğin, bazı toplumlarda agresif davranışlar ödüllendirilirken, diğerlerinde işbirliği ve barış teşvik edilir. Dolayısıyla, insan doğasının esnek ve değişken olduğu, kültürel normlar ve sosyal öğrenme süreçleriyle sürekli olarak yeniden şekillendiği, sıklıkla vurgulanan bir argüman olarak görülmektedir (Locke, 2023; Mead, 1935; Geertz, 1973).

İnsanların kendi doğalarına ilişkin daha fazla bilgiye sahip olmaları durumunda, toplumsal ilişkilerin daha uyumlu ve sağlıklı olacağını ifade eden Alfred Adler, insani duyguları bölücü ve birleştirici olarak iki ana kategoriye ayırır. Bölücü duygulara kızgınlık, keder, tiksinti ve korkuyu; birleştirici duygulara ise neşe, sempati ve alçakgönüllülüğü örnek gösterir (Adler, 2004, s. 10, 13). Bu duyguların toplumsal zemindeki yansıması, işbirliği ve çatışma kavramlarıdır.

Devletlerin çöküşünün ana nedeni olarak toplumsal uyumun olmayışı (yani fikir birliği eksikliği) sıklıkla dile getirilen bir nedenselliklerdir. Janusz Tazbir, “uyumun varlığı her zaman uygarlığın gelişmesine yardımcı olan bir faktör müydü, yoksa modern dünyanın

ortaya çıkışı aslında daha çok görüş çeşitliliğinin bir ürünü müydü" (Tazbir, 2006, s. 4) sorusuyla meseleyi dikotomikleştirmiştir. Benzer bir perspektifle William Rash 'özgürlük', 'demokrasi' ve 'refah', inanç ve arzu farklılıklarını gerçekten kabul edebilir ve hoş görebilir mi? (Rasch, 2005, s. 179) sorusuna yanıt arayarak modern siyasetin açmazlarından birini vurgulamıştır.

Andrew Heywood'a göre siyaset, çatışma ve işbirliği olgularıyla karmaşık bir bağlantı içindedir, çünkü insanlar arasında anlaşmazlıklar kaçınılmazdır. İnsanlar, yaşamlarına dair temel konularda hemfikir değillerdir. Bu bağlamda, "kim neyi elde etmelidir?; iktidar ve kaynaklar nasıl dağıtılmalıdır?; toplum, işbirliği mi yoksa çatışma mı temelinde mi örgütlenmelidir?" gibi can alıcı sorular ortaya çıkar. Çeşitli düşünce sistemleri, farklı talepler, rekabet eden ihtiyaçlar ve çatışan çıkarlar, insanların ortak kabul ettiği kurallar konusunda farklı görüşlere sahip olmalarına neden olur. Ancak, bireyler bu kuralları etkilemek veya sürdürmek için yine de bir araya gelmek zorundadırlar (Heywood, 2017, s. 23-24).

Robert Greene, toplumu "bölük pörçük ve çatışmayla dolu" bir yapı olarak görme eğilimindedir (Greene, 2006, s. 379). Greene'e göre gerçekten de tarihten günümüze, ülkelerarası veya halklar arası ilişkilerde derin çatışmalar hep olagelmıştır. Her toplumun kendine özgü bir kültürü vardır ve bu kültürel farklılıklar toplumsal çatışmaların temel kaynaklarından biri olabilir. Kültür; kapitalist, sosyalist veya başka bir sistemde farklı şekillerde ortaya çıkar ve bu farklılıklar sosyal çatışmalara yol açabilir (Atılğan, 2014, s. 188).

Böylece modern siyasetin karşı karşıya olduğu en acil ve zorlu meselelerden biri, toplumsal birliğin etno-kültürel, ırksal ve dini çeşitlilikle nasıl uzlaştırılacağı olarak somutlaşır (Antonsich, 2014, s. 317). Alain Touraine, "Eşitliklerimiz ve Farklılıklarımızla Birlikte Yaşayabilecek miyiz?" adlı eserinde, "bütün gezegende bir ölçüde birlikte yaşıyoruz. Ancak birlikte yaşarken hemen hemen hiç ortak yanımız yok, bizden farklı olanları reddediyoruz. Bu bölünmüşlükte nasıl birlikte yaşayabileceğiz?" ifadesiyle birlikte yaşamının zorluklarını vurgular (Touraine, 2011, s. 13). Michael Sandel'in "Adalet: Yapılması Gereken Doğru Şey Nedir?" isimli eserinde de benzer sorular yer alır. Sandel, demokratik toplumlarda hayatın doğru, yanlış, adil ve adaletsiz üzerine anlaşmazlıklarla dolu olduğunu ortaya koyar. Bu tür ahlaki ve sosyal çatışmalar, toplum içinde derin yarılmalara yol açar (Sandel, 2017, s. 51). Rawls, "Siyasal Liberalizm" adlı eserinde, makul dini, felsefi ve ahlaki doktrinlerle ciddi biçimde bölünmüş özgür ve eşit vatandaşların oluşturduğu bir toplumun adalet ve istikrar içerisinde varlığını sürdürebilmesinin yollarını arar (Rawls, 2007, s. 50). Immanuel Kant "Ebedi Barış Üzerine Felsefi Deneme" (2020) isimli kitabında, birlikte barış içinde yaşamının teorik temelini geliştirmeye çalışmıştır.

Bu metinlerde de yanıt arandığı gibi, birlikte yaşamak ve ideal toplumsal düzen arayışı üzerine oluşan tartışmalar, ilk aşamada, içinde birçok problemleri alanı barındıran karmaşık bir düzenin ana hatlarının çözümlenmesini zorunlu kılar.

Hem politik alanda hem de kişiler arası ilişkilerde hakkaniyete, özgürlüğe ve yaşam tarzlarına yeterli düzeyde saygı gösterildiğini iddia etmek fazla iyimser olur. Tarihin her döneminde ve dünyanın birçok yerinde dünya görüşleri, yaşam tarzları ve dini-ideolojik eğilimleri nedeniyle yurttaşlar; işkence, idam edilme, fişlenme, işten çıkarılma, işe girememe, toplumdan dışlanma, kamu hizmeti alamama gibi mağduriyetlere uğramıştır. Seçilmiş meşru iktidarlar darbe, muhtıra vb. gayri-meşru uygulamalarla görevden uzaklaştırılmıştır. Bireyler giyim kuşamları, şiddet içermeyen düşünceleri, hatta sadece yakınları/akrabaları nedeniyle önemli sıkıntılar yaşamıştır.

Bireylerin, iyi ve doğru hayat hakkındaki düşüncelerini mutlak olarak uzlaştırmak, tekdüzeleştirmek, mekanikleştirmek hem doğru hem de mümkün değildir. Bugün makul çerçevede olsa dahi, iyi hayatın tabiatı hakkındaki tartışmalar, çeşitli din ve mezheplere mensup insanlar arasındaki anlaşmazlıklardan, bu gruplar ve bireyler arasındaki çatışmalara kadar yayılmıştır. Bu farklı 'iyi hayat' anlamlandırmalarında neyin gerçek ve doğru olduğu sorusu toplumsal zeminde çatışma ve şiddete yol açabilmektedir. Dolayısıyla farklı inanç, ideoloji ve ahlaki anlayışları benimseyen bireylerin barış içerisinde bir arada yaşamalarını sağlamaya yönelik bir asgari düzen fikri geliştirme çabası, uzun ve yorucu bir uğraş gerektirir (Bilgin, 2007, s. xi).

Siyaseti, iki farklı pencereden görmek bu çabaya katkı sağlayabilir. Birinci bakış açısına göre, siyaset çatışmayı çözümlen belirlir bir yolunu temsil eder; yani, zor veya açık güç kullanmadan, uzlaşma, uyum ve müzakere yoluyla çözümlenmeyi amaçlar. Bu yaklaşım, siyaseti "mümkün olanın sanatı" olarak tanımlayan bir perspektifi içermektedir. Diğer bakış açısı ise, siyaseti farklılık ve çatışma ile ilgili görürken, meselenin temelinde kaynakların sınırlı olması gerçeği bulunmaktadır. İnsan arzuları ve ihtiyaçları sonsuzdur, ancak bu ihtiyaçları karşılamak için kullanılabilir kaynaklar her zaman sınırlıdır. Bu bağlamda, siyaset kıt kaynaklar üzerindeki bir mücadele olarak görülürken, iktidar da bu mücadelenin bir aracı olarak algılanır (Heywood, 2017, s. 28-30).

Siyasi ideolojilerin uyum ve çatışma kavramlarına bakış açıları da bu perspektife katkı sunabilir. Örneğin liberaller, bencil çıkar ve bencilliğin etkisini kabul ederler. Bu kaçınılmaz olarak rekabet ve çatışmayla sonuçlanır. Bireyler sınırlı kaynaklar üzerinde mücadele ederler, iş dünyası kâr elde etmek için rekabet eder, devletler ise güvenlik veya stratejik avantaj elde etmek amacıyla çatışma içine girerler. Liberal tercih, bu çatışmaların kesinlikle tartışma ve müzakere yoluyla çözülmesi yönündedir. Geleneksel sosyalizm, çatışmacı bir toplum modelini benimser. Marksistler, toplumun temel belirleyicisinin sınıf çatışması olduğuna inanırlar ve istikrarlı, birleşik toplumun sınıfsız bir yapıyı zorunlu kıldığını iddia ederler. Anarşistler ise toplumu, doğal insan eğilimine dayalı olarak sosyallik ve işbirliğiyle uyum içinde bir doğal düzen olarak görürler. Bu bağlamda, sosyal çatışma ve uyumsuzluk doğal değildir; politik yönetim ve ekonomik eşitsizliğin bir sonucudur. Muhafazakârlık, ahlaki, sosyal ve kültürel farklılığı düzensizlik ve istikrarsızlıkla ilişkilendirir. Milliyetçilik, çok-kültürlülüğün istikrarsızlık ve çatışma potansiyeli yaratacağı endişesinden hareket eder. Ütopycılık ise; ideal veya mükemmel toplum anlamına gelmektedir. Arzunun yok edilmesi,

çatışmanın olmaması, baskı ve şiddetin engellenmesi ile karakterize edilir (Heywood, 2013, s. 48, 52, 92, 178, 197).

Thomas Hobbes ve Adam Smith gibi modern filozoflar, insanların doğal olarak bireysel kazanca yöneldiğini savunmuşlardır. İşbirlikçi davranışlar, bu arzular üzerinde kültürel olarak kazanılmış bir kısıtlama olarak görülmektedir. Öte yandan, Platon, Aristoteles, Hegel ve Marks gibi düşünürler, insanları doğal olarak sosyal varlıklar olarak değerlendirerek işbirliği ve fedakarlığın insan doğasının bir yansıması olduğunu savunurlar (Masters, 1989, s. 83).

Konfüçyüs'ten ilham alan uyum ideali; aile üyeleri, vatandaşlar, ülkeler arasındaki ilişkilerin yanı sıra insanlar ve doğa arasındaki ilişkilerin hem refah hem de ahlaki anlamda insan gelişiminin anahtarı olduğudur (Bell ve Mo, 2014, s. 805). Marco Antonsich siyasal ve toplumsal uyum için ortak bir 'biz' duygusunu zorunlu görür ve bunun, ortak bir yaşam tarzında (cemaatçilik), paylaşılan bir ulusal kimlikte (liberal milliyetçilik) veya bileşik ve çoğul bir ulusal kimlikte (çokkültürlülük) tezahür edebileceğini savunur (Antonsich, 2014, s. 325).

Devleti araç olarak gören yaklaşımlar, çatışmanın kaçınılmaz olduğu argümanına dayanır. Flaherty'ye göre siyasal olanın özerkliğini savunanlar, -dinsel, ahlaki, sınıfsal- çatışmaların ve anlaşmazlıkların hem kaçınılmaz hem de giderilemez olduğu inancında birleşirler. Herhangi bir siyaset teorisyeni, sosyal dünyanın, periyodik olarak açık çatışmaya dönüşen ve bu nedenle siyasi bir sorun teşkil eden bir inanç ve çıkar çoğulculuğu ile pratikleştirdiğini kabul edecektir. Siyasetin özerkliği iki önemli sonuç ortaya çıkarır. Birincisi, toplumsal çatışmanın süregelen bir sorun olması ve bunun sonucunda toplumsal grupların kendi toplumsal gündemlerini hegemonikleştirmek için siyasi iktidarı ele geçirmeye çalışma tehlikesinin devam etmesidir. İkinci sonuç ise, bir doktrininin siyasi üstünlüğünün, çok ciddi baskılar ve belki de kan dökülmesi olmaksızın toplumsal çatışmaya son vermesinin pek mümkün olmamasıdır. Dolayısıyla araçsalcılığın karakteri, toplumsal çatışmanın kaçınılmazlığı ve düzeltilemezliği üzerine kuruludur (Flaherty, 2003, s.10).

Bu çerçevede Rawls ve Schmitt, uyum ve çatışma teması üzerine, iki farklı bakış açısının iki uç temsilcileri olarak karşılaştırmaya değer bir potansiyel sunmaktadır.

3.1. Carl Schmitt'in 'siyasal kavramı'

Carl Schmitt'in² "Siyasal Kavramı" adlı kitabı³, politika biliminin klasik metinleri arasında yer alan incelemeye değer bir eserdir. Kimilerine göre bir idol, kimilerine göre bir faşist/otoriteryen olarak görülmüş Schmitt'in "Siyasal Kavramı" kitabı, siyaset bilimi disiplinine ve devlet teorisine katkı sunan döneminin (ve tarihin) özgün yapıtları arasında yer almaktadır.

Schmitt, belirli bir alanda barışı, güvenliği ve insan davranışının düzenini güvence altına alan ve dolayısıyla bireysel çıkarları, ahlaki, dini veya kültürel farklılıkları dışlayan tekdüzelik yoluyla istikrarlı bir devlet öngörüsünden yola çıkar (Sepczyńska, 2010, s. 184). Devlet ile siyaset olgularının farklılığı⁴ üzerine argümanlardan oluşan siyaset kavramını 'devlet nedir' tartışması üzerinden açıklamaya çalışan Schmitt, buradan hareketle siyasal, devletle ilişkili olmakla birlikte özgül bir kavram olarak nitelenmektedir. Siyasal alanın belirleyici unsuru olarak gösterdiği ve kendi özgün katkısı olarak bilinen 'dost-düşman ayrımı' anahtar kavramının önemine işaret eden Schmitt, tüm insani etkinlikleri bu ayrıma indirgeyerek temellendirme çabasıdadır.

Schmitt'in üzerinde durduğu yapı, basit ama güçlü ve görünüşte kaçınılmaz bir içerme ve dışlama diyalektiği ile, insan ilişkilerinin 'iyi' ve 'kötü' önkabullerinin mutlak ölçüde gerekli bir şekilde iç içe geçmesidir (Rasch, 2005, s.180). Bu bağlamda, Dominique Schnapper'in 'öteki' kavramı, Schmitt'in düşüncelerini açıklamada önemli bir referans kaynağıdır. Schnapper, 'öteki'ne değer biçerken kendi kültürünün ölçütlerini kullanır. Bu durumda 'öteki', yalnızca kendisinin eksik bir versiyonu olarak görülebilir ve saldırgan biçimiyle 'öteki'nin reddini öneren özgün bir şekilde ortaya çıkmıştır: Kendi ile 'öteki' arasındaki fark, farklı olanın dışlanması ya da en uç durumda yok edilmesiyle korunmaya çalışılmıştır (Schnapper, 2005, s. 25-27). Böylece Schnapperin yaklaşımı, Schmitt'i anlamlandırmada önem kazanır.

Schmitt bir devletin temel işlevini, "kendi egemenlik alanında mutlak memnuniyeti, huzur, güven ve düzeni sağlamak, bu yolla hukuk normlarının geçerliliği için önkoşul niteliğindeki düzeni tesis etmek" olarak konumlandırmaktadır. Dost-düşman ayrımının, "insanlardan hayatlarını feda etmelerini talep edebilecek, insanlara kan dökme ya da başkalarını öldürme yetkisi veren bir karşıtlık" yarattığını ifade eden Schmitt, siyasal kavramını ancak böyle anlayabileceğimizi savunmaktadır. Ona göre bir toplumdaki dinsel, ahlaki ve diğer karşıtlıklar, siyasal karşıtlıklara evrilmekte ve akabinde belirleyici olan dost-düşman ayrımının nedeni haline getirilmektedir. Böylece

² Prof.Dr. Carl Schmitt, 1888 doğumlu Alman hukukçu, siyaset teorisyenidir. Nazi Partisi'ne (Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi) üye olmuş, Berlin Üniversitesi'nde akademisyenlik yapmıştır. Parlamenter Demokrasinin Krizi, Siyasi İlahiyat, Partizan Teorisi, Kanunilik ve Meşruiyet, Değerlerin Tiranlığı gibi çok sayıda bilinen ve önemli eseri bulunmaktadır.

³ Eser 1927-1963 yılları arasında 4 kez revize edilerek metinleştirilmiş ve Ece Göztepe tarafından 2006 yılında Türkçeye çevrilerek Metis Yayınları'nca yayınlanmıştır.

⁴ Bu alandaki ilk kaydedeğer çalışma, yönetim-siyaset ayrılığının sistematik biçimde ele alındığı Woodrow Wilson'a ait 1887 yılında yayımlanan "İdarenin İncelenmesi" kitabıdır. Wilson'un ardından çok sayıda yönetim ve hukuk bilimcisi (Goodnow, White, Gullick ve Urwick gibi) bu ayrışma üzerine çalışmaları devam ettirmiş ve Schmitt'in kavramına altyapı oluşturmuştur.

“siyasal olanın kendine özgü bir alanı olmayıp sadece değişik zamanlarda insanlar arasındaki dinsel, ulusal, (etnik ya da kültürel anlamda), ekonomik ya da diğer alanlardaki birleşme ya da ayrılıklardaki yoğunluk derecesine işaret eder” sonucuna ulaşmaktadır (Schmitt, 2006, s. 65, 66, 68, 75).

Schmitt'in temel iddialarından biri, devlet varsa, dost-düşman ayrımının ve dolayısıyla siyasalın da var olacağıdır. Ancak tüm insanların tek bir devlet çatısı altında yaşadığı -tıpkı Kant ve More'un tasvir ettiği gibi- ütöpik bir dünyada⁵ bu gerçekliğin ortadan kalkacağını savunmaktadır. Ne Birleşmiş Milletler gibi barış vaad eden ulus-üstü kurumlar ne de liberal özgürlükçü ana akım fikirlerin dost-düşman ayrımına dayanan siyasallığı ortadan kaldırmadığını, sadece perde işlevi gördüğünü savunan Schmitt, devletin ve insanın doğasının bu ayrımı zorunlu kıldığını savunmaktadır (Schmitt, 2006, s. 84, 87).

Kitleleri korku kültüründe yaşatarak ve topluma dış düşmanlar göstererek korkuya dayalı bir politik propaganda (Yalman, 2020, s. 390) modelini benimseyen Schmitt'in, bir yandan “insan özünde kötü olmaya meyilli ve tehlikelidir” (Schmitt, 2006, s. 91) görüşüyle hümanist çizgiden ayrıştığı; diğer taraftan uluslararası politikanın ana akım paradigmalarından olan realizmin “uluslararası politika merkezinde anarşi, savaş ve güç kullanımı bulunan ve temel aktörü devlet olan bir kaotik yapıdır” (Nye ve Welch, 2017) tezini temel aldığı görülmektedir. Bu nedenle çatışma ve gruplaşmayı reel politığın ve toplumsal yapının doğası olarak kabul etmektedir. Yine bu doğrultuda ona göre halkın “ben düşmanı kabul etmiyorum” deme hakkı olmadığını savunur (Schmitt, 2006, s. 81): “Eğer bir halk siyasal varoluşun gerektirdiği çaba ve risklerden korkuyorsa, onun yerine bu yükü taşıyacak, bu halkı ‘dış düşmana karşı’ koruyacak ve böylece siyasi egemenliği ele geçirecek başka bir halk mutlaka bulunur. Bu durumda koruyucu halk koruma ve itaat arasındaki ebedi ilişkiye dayanarak düşmanın kim olduğunu tayin edecektir” (Schmitt, 2006, s. 82). Dolayısıyla siyasal düşman ilan edilme (Schmitt, 2006, s. 72) politikasını her şeyi belirleyen siyasetin temeline soyutlayan yazar, halkı da tarafsızlık ediminden mahrum bırakmaktadır.

Schmitt'e göre (2005, s. 17) her düzen bir karara dayanır. İnsanları içgüdüleri ile hareket eden, dizginlenemeyen, tehlikeli ve dinamik varlıklar olarak kabul eden Schmitt bunun doğal bir sonucu olarak toplumsal yaşamı sürekli bir tehdit altında olarak görür. Bu noktada devleti farklı toplumsal gruplar arasındaki fikir çatışmasına “egemen bir kararlar” son vererek toplumsal birliği sağlaması gereken güç olarak konumlandırır (Schmitt, 2005, s.72-73). Egemen ise, yalnızca siyasi düzenin yaratıcısı ve koruyucusu değil, aynı zamanda her şeye gücü yeten yasa koyucu ve hukukun uygulayıcısıdır (Sepczyńska, 2010, s. 186). Egemenlik anlayışını, “Siyasi Teoloji” adlı eserinin açılış cümlesinde “egemen istisnaya karar verendir” diyerek tanımlamıştır. Egemenin asli görevi bir anlaşmazlık durumunda kamusal çıkarı veya devletin çıkarını, kamu güvenliği ve düzenini, kamusal selameti vb. neyin oluşturduğuna karar verendir

⁵ Immanuel Kant'ın Ebedi Barış Üzerine Felsefi Bir Tasarı ve Thomas More'un Ütopya adlı eserlerinde, bu antitezin örneklerine rastlanır.

(Schmitt, 2005, s.14). Böylece egemen, temel yapının ve toplumun üzerinde mutlak güç olarak konumlanır.

Schmitt, halk egemenliği ve liberal demokrasiyi benimsemiş bir devletin savunduğu temel hak ve özgürlüklere ve çoğulculuğa karşı çıkar (Rüthers, 2006, s. 137). Schmitt'e göre eşitlik yoktur çünkü siyasi alanda, siyasi olandan soyutlama yapmak ve geriye yalnızca evrensel bir insanlar arası eşitliğin kalmasını sağlamak mümkün değildir. Liberal demokrasilerde parlamento ve partiler içindeki siyasal yaşamın gerçekliği ve genel kanaatler, günümüzde bu tür inançlardan oldukça uzaktır. Bugün, insanların kaderini belirleyen büyük siyasal ve ekonomik kararlar, kamusal tartışmalar ve parlamentodaki müzakereler sonucu ortaya çıkmaz. Partilerin ve koalisyonların oluşturduğu küçük bir kesim, kararlarını kapalı kapılar ardında almakta ve büyük kapitalist çıkar gruplarının temsilcilerinin bu komitelerde aldığı kararlar, milyonlarca insanın günlük yaşamı ve kaderi için belki de her türlü siyasal karardan daha önemli hale gelmektedir. Bunun doğal bir sonucu olarak müzakere devri tamamen kapanmakta ve parlamenter işleyiş sonucu aleniyet ve müzakere, boş ve gereksiz bir formaliteye dönüşmektedir. Bu nedenle, siyasal çatışmaların müzakere edilemez olduğunu savunur (Schmitt, 2014, s. 15, 28, 29, 76, 77). Özetle müzakereyi reddetmez ama pratikte mümkün olmadığını ileri sürer.

Dolayısıyla Schmitt, liberal değerlerin siyasal kavramların özgül anlamlarını yok ettiğinden şikayet etmektedir. İdealize ettiği "siyasal birliğin, gerektiğinde yaşamın feda edilmesini talep edebilmesi gerektiği" düşüncesinin, liberal bireycilikle uyumsuz görüldüğünü, liberallerin bu talebi asla dile getiremeyeceğini ve gerekçelendiremeyeceğini (Schmitt, 2006, s. 101, 103) ileri sürmektedir. Yakındığı husus, liberallerin siyasal realitenin geçerliliğini gaspedip, ahlak, hukuk ve ekonominin norm ve düzenlerine tâbi kılmış olmasıdır. Ancak esasen liberalizmin de dost-düşman ayırımına dayandığını belirtmektedir. Buna şu örnekleri gösterir: 'özgürlük, ilerleme ve akıl karşıtı - feodalizm, gericilik ve şiddet'; 'ekonomi, sanayi ve teknik karşıtı - devlet, savaş ve siyaset'; 'parlamentarizm karşıtı - diktatörlük' olarak konumlandırılmaktadır. Dolayısıyla "ekonomi çevresinde dönen bu türden tanım ve kurgularla devleti ve siyaseti ortadan kaldırmanın ya da dünyayı depolitize etmenin mümkün olmadığını" ifade etmektedir. Ona göre bu durum, olsa olsa, siyasal kavramına ekonomiden yola çıkılarak da ulaşılabileceğini kanıtlamaktadır. Başka bir şekilde söylemek gerekirse, "liberal argümanlar şaşırtıcı bir sistematığe ve tutarlılığa sahip olsa da, bu apolitik (ya da anti-politik) olarak adlandırılan sistemin, ya mevcut dost-düşman ayırımına hizmet ettiği ya da yeni dost-düşman gruplaşmaları yarattığı, sonuçta bu sistemin de siyasal olanın sonuçlarından kaçamayacağı" öngörüsünde bulunur (Schmitt, 2006, s. 103-109). Dolayısıyla liberal teori, siyasal alanın belirleyici özelliği olan dost-düşman ayırımını görmezden gelerek, siyaseti bu realist bakış açısıyla tanımlamasa da, pratikte böyle değildir.

Schmitt, Avrupa tarihinin son dört yüzyıldaki gelişiminin toplumsaldan politığe, ekonomiden kültüre yarattığı dönüşümleri vurgularak, liberalizm eleştirilerini temellendirmektedir: "19. yüzyıldaki teknik gelişmeler o denli şaşırtıcı hale gelmiş ve

buna paralel olarak sosyal ve ekonomik koşullar o denli çabuk değişmiştir ki, bütün ahlaki, siyasal, sosyal ve ekonomik sorunlar bu teknik gelişmeden etkilenmiştir". Esasen metafizik değerlere dayalı teolojik argümanların yönlendirdiği gündelik yaşamın, üretim ve tüketime dayanan bireyci bir yapıya evrilmesinin yol açtığı yeni dinamikleri göstererek, tüm diğer yapıları bu belirleyicinin hegemonyasına sokan liberal küresel düzenin ana akımlaştığını ima etmektedir Schmitt. Bu yeni düzenin belirleyicisini -birçoklarının yaptığı gibi- ekonomi olarak sunar ve böylece Marksist teorideki altyapı-üstü yapı diyalektiğine yaklaşır: "Her bir yüzyılın özgül kavramları karakteristik anlamlarını, ait oldukları yüzyılın merkezi alanları aracılığıyla kazanır. Bir alan merkezi alana dönüştükten sonra, diğer alanların sorunları bu merkezi alan eksen alınarak çözülür; diğer alanların sorunları ikincil önemde kabul edilir, merkezi alandaki sorunlara çözüm bulunduğu oranda, ikincil alanların sorunlarının da kendiliğinden halledileceği varsayılır". Böylece devletin de gerçekliğini ve gücünü ilgili merkezi alandan aldığı, dost-düşman ayrımı için belirleyici nitelikteki tartışma konularının ilgili alana göre belirlendiği sonucuna ulaşmaktadır (Schmitt, 2006, s. 114-116).

Daha önce değindiği 'devletin tarafsız bir liberal örgüte dönüştüğü kanısı'nın yanlışlığını tekrarlayan ve detaylandıran Schmitt, siyasalın doğası gereği her zaman yeni kavga alanlarının zorunlu olduğu tezini liberal sistem açısından örneklendirmektedir. Bugünün dost-düşman ayrımının, ekonomik savaşlar olarak tezahür ettiğini, barış getirdiğine inanılan teknik buluşların, aslında "kitleler üzerinde iktidar kurmanın müthiş bir aracı haline geldiğini" (Schmitt, 2006, s. 119, 121) -belki de Marks ve Gramsci'den etkilenerek- ileri sürdüğü tezleriyle tartışmayı derinleştirmektedir. Schmitt'in böylece tarihsel ilerleme sürecini bir kısır döngü olarak gördüğü ve geleceğin yeni çağlarının da kendi kutuplaşmalarını yaratacağında ısrarcı olduğunu gözlemliyoruz.

Schmitt'in "Siyasal Kavramı", hem politik ve toplumsal, hem de hukuki bir yorumlama düzeyi içermekte, anlatımda az da olsa tarihsel somut örneklerden ve kuramsal önermelerden yararlanılmaktadır. Modern siyasetin doğasını realist bir perspektifle ve tüm acımasızlığıyla açıklayan Schmitt'in, Makyavelli, Hobbes, Hegel gibi teorisyenlerden ve konjonktürel gelişmelerden (Dünya Savaşları gibi) önemli ölçüde etkilendiği söylenebilir. Liberal paradigma ve hümanist yaklaşımların yoğun eleştirisini gözlemlediğimiz çalışmada Schmitt'in, hikmeti-i hükümet, aşkın devlet, makbul vatandaş gibi yaklaşımlara yakın durduğu çıkarımı yapılabilir. Schmitt, apolitikliği milli birliğe bir tehdit olarak görürken, hümanizm ve romantizm akımlarına ters düştüğü açıktır.

3.2. John Rawls'un 'siyasal liberalizmi'

Ed Quish (2017) bir makalesinde şöyle yazmıştır: “Birçok sosyalist için sosyalizm yalnızca adil bir anayasal rejim teorisi değil, Rawls’un “kapsamlı bir doktrin” olarak adlandırdığı şeydi: Toplumsal ilerlemenin ahlaki bir vizyonu, insanlığın doğru yürüyüşünü öğrenmesi”. Bu çerçevede John Rawls’un “Siyasal Liberalizm” isimli kitabı⁶, siyaset felsefesinin klasik metinleri arasında öne çıkan bir eserdir.

Rawls'a göre siyasetin özü uyumdur; işbirliğini yönlendiren kurallar veya adalet ilkeleri üzerinde anlaşmayla sonuçlanan toplumsal işbirliği (örtüşen görüş birliği olarak adlandırılır) ve müzakereye katılımdır (Sepczyńska, 2010, s. 197). Onun “gerçekçi ütopyası”, demokratik çoğulculuk koşulları altında istikrarlı, iyi düzenlenmiş bir toplumun inşa edilebileceği öngörüsüne dayanmaktadır. Temel sorunsalı ise çoğulcu bir toplumda nasıl birlikte yaşayabileceğimizdir. Bu soruya yanıt olarak Rawls, modern, konjunktürel ve görece ütöpik bir toplum sözleşmesi sunmuştur.

Rawls, her toplumda yaşayan bireylerin kendi çıkarları, değerleri, yönelimleri ve inançları olduğunu kabul eder. İnsanlar kendi özel hayatlarında bunları temsil eden dünya görüşü paradigmalarına (makul kapsamlı doktrinler olarak adlandırılır) göre yaşar. Makul doktrinler bireylerin değerlerini, birbirleriyle uyumlu hale getirip anlaşılır bir dünya görüşü çerçevesinde organize eder. Her bir doktrin belli değerlere, sembollere, yaşam tarzlarına özel bir öncelik ve ağırlık tanır. Bireyler bu doktrinlerden birini benimser ve/veya diğerlerini benimsemez. Yine de bu durum benimsemediği doktrinlerin makul olmadığını göstermez. Çünkü toplumda bu doktrinleri benimseyenler vardır ve toplumun üyeleri bu farklılıklarla birlikte yaşamak zorundadır. Dolayısıyla bireyler başkalarının dünya görüşlerini bastıramaz, kendi doktrinlerini dayatamaz ya da herkesin belli bir kapsamlı görüşü benimsemesini isteyemezler: “Anayasal bir rejim belli bir kapsamlı doktrin üzerinde anlaşmayı gerektirmez: Toplumsal birliğin temeli başka yerdedir” (Rawls, 2007, s. 102-106).

Rawls, inşa etmeyi planladığı düzeni (siyasal liberalizm anlayışı olarak adlandırılır) toplumdaki kurumların daha iyi düzenlenmesi için düşünülmüş ahlaki ve siyasal bir anlayış olarak tanımlar. Bu, toplumdaki tüm siyasi ayrışan fikirlere (makul kapsamlı doktrinler) uyan, ancak aynı zamanda ondan ayrı duran bir üst anlayıştır. Rawls’un siyasal liberalizmi, düzenlediği toplumun temel unsurları olan makul kapsamlı doktrinlere uygun ve bunlar tarafından desteklenebilen bir modüldür, bir asli kurucu parçadır (anayasa gibi düşünülebilir). Bu rejimde, herkes kendi benimsediği doktrinden kopmadan ve onunla çelişmeden üst siyasal anlayışı benimseyebilmeli ve onaylamalıdır (Rawls, 2007, s. 58, 59).

İyi düzenlenmiş bir toplumu, birlik veya cemaat değil, yurttaşlar topluluğu olarak niteleyen Rawls’a göre toplumun tüm fertleri aynı adalet ilkelerini⁷ kabul ederek bir

⁶ 1993 yılında metinleştirilmiş ve Mehmet Fevzi Bilgin tarafından 2007 yılında Türkçe’ye çevrilerek Bilgi Üniversitesi Yayınları’na yayınlanmıştır.

⁷ Rawls’un ortaya koyduğu iki adalet ilkesi şunlardır: i. Herkese yeterli eşit temel hak ve özgürlüklerin verilmesi. ii. Toplumsal eşitliklerin toplumdaki dezavantajlı kesimlerin lehine uygulanması ve kurumlardaki makamların herkese açık hale getirilmesi (Rawls, 2007, s. 51).

konsensüs oluşturmalı, temel yapısı (siyasal ve toplumsal kurumları) işbirliğine yatkın olmalı ve toplumun üyeleri etkin bir adalet hissine sahip olmalıdır. Bu nedenle, adil olarak gördükleri toplumun temel kurumlarına uygun hareket etmelidirler (Rawls, 2007, s.79).

Rawls, özgürlük ve eşitliği gerçekleştirecek bir hoşgörü zemini inşa etmek için "başlangıç durumu" adını verdiği bir düşünce deneyi tasarlar. Başlangıç durumu, unvan, ekonomik durum, cinsiyet gibi kişisel imtiyazlardan soyutlanarak ve hiçbir şeye sahip olmadan düşünülerek "temel hak ve özgürlükleri nasıl dağıtalım?" sorusuna cevap aramaktır. Bu durum aynı zamanda "bilgisizlik peçesi" olarak adlandırılır, çünkü insanlar kendi özel durumlarını bilmedikleri için diğer insanları da düşünmeye mecbur kalırlar. Başlangıç durumu, toplumsal işbirliğinin kurulması gerektiği durumu tasvir eden bir temsil aracıdır ve özgür, eşit bireylerin işbirliği içindeki rollerini ve çıkarlarını temsil eder (Rawls, 2007, s. 67-70).

Rawls'un formüle etmeye çalıştığı toplum sözleşmesinde vatandaşların nitelikleri yaşamsal derece önemli bir yer tutar. Rawls vatandaşları, özgür ve eşit siyasal kişiler olarak konumlandırmaktadır. Vatandaşlar ayrıca makuldur. Kişiler, bir yönüyle, eşitler arasında, diğerlerinin de aynı şekilde hareket edeceğini düşünerek, işbirliğinin hakkaniyetli şartları olmak üzere ilkeler ve standartlar önermeye ve bunlara isteyerek uymaya hazırlardır. Ayrıca rasyonel bir hayat planına sahiptir. Vatandaşlar iki ahlaki yeteneğe, adalet hissi ve iyi anlayışı kapasitesine sahiptir. Vatandaşlar toplumun hayat boyu işbirliğine girecek üyeleri olmasını sağlayan gerekli kapasite ve kabiliyetlere sahiptir. Başkalarının da makul olarak onaylayabileceği hakkaniyetli işbirliği şartları önermeye hazırdırlar ve başkaları da aynı şekilde davrandığında bu şartlara uymaya isteklidirler. Vatandaşlar muhakeme zorluklarının farkındadır ve sadece makul kapsamlı doktrinleri benimserler (Rawls, 2007, s. 87, 93, 124, 212).

Rawls iyi düzenlenmiş bir toplumun nasıl birlik ve istikrar içerisinde olduğunu göstermek için örtüşen görüş birliği fikrini ortaya atar. Böyle bir ortak anlayışta toplumdaki tüm makul doktrinleri benimseyenler ortak bir siyasal anlayış üzerinde uzlaşırlar ya da bu siyasal anlayışı onaylarlar. Makul olsun olmasın, kendimize ya da başka bir gruba ait olsun, doğruluğuna kesin bir inanç olsa dahi herhangi bir doktrin bir siyasal güç aracılığıyla topluma dayatılmaması, empoze edilmemesi gerekir. Bizimle aynı fikirde olmayanları düzeltmek veya cezalandırmak üzere devletin yaptırımlarını kullanmayı istemek makul değildir. Bu kapsamda siyasal değerler, diğer değerlerin nasıl üstüne çıkabilir, siyasal liberalizm nasıl mümkün olabilir sorusunun cevabı, siyasal değerlerin yüksek değerler olduğu⁸ çünkü toplumsal hayatın temel çerçevesini dizayn ettiği ve kolaylıkla alt edilemeyeceği gerçeğine dayanır. Ayrıca vatandaşlar kapsamlı görüş ve siyasal görüş olmak üzere daima iki temel görüşe sahip olup, bu iki görüş birbiriyle bir şekilde uzlaşır, uyumludur ve çok ciddi çatışmalar yaşamaz. Çünkü siyasal adalet anlayışı o denli kapsayıcı ve hoşgörülüdür. Yani siyasal ve diğer değerler

⁸ Bunları şöyle sıralar; eşit siyasal ve medeni özgürlük değerleri, adil fırsat eşitliği, ekonomik karşılıklılık değerleri, karşılık saygı değeri, kamusal aklın değerleri gibi (Rawls, 2007, s. 176).

arasındaki gerilimi azaltacak örtüşen görüş birliği ortaya çıkar. Bu öyle bir siyasal anlayıştır ki onu reddedenler bile saygı duymalı ve onu üst siyasal anlayış olarak kabullenebilmelidir (Rawls, 2007, s. 172-177).

Müzakerenin de önemli bir yer edindiği kuramında 'kamusal akıl' kavramını tartışmalı siyasal konularda müzakere etmenin ve örtüşen görüş birliğine varmanın temel yolu olarak temellendiren Rawls'a göre herkes kendi açısından doğru gördüğü durumu başkalarıyla müzakere eder ve üst norm olması için argüman sunar (Rawls, 2007, s. 249, 460,473, 476). Asıl amaç her doktrindeki en iyi yönün bulunarak üst norma dönüştürülmesi, vatandaşların politik süreçlere katılımı, siyasal sistemin meşruiyetinin sağlanmasıdır (Sepczyńska, 2010, s. 192).

4. Teorik Argümanları Tartışmak

Siyasi alanın özerk olduğu iddiası, siyasi alan içindeki (devlet, devlet organları, erkler, siyasi partiler ve bireyler ya da toplum içindeki gruplar, hizipler, mezhepler gibi) aktörler arasındaki kaçınılmaz, düzeltilemez ve potansiyel olarak istikrarsızlaştırıcı çatışmaların üzerine/dışına çıkarılması gerektiği üzerinedir. Bu yönüyle devlet, diğer kurum ve aktörlerden niceliksel olarak ayrılır. Dolayısıyla devletin gerçekleştirmek ya da ilerletmek için kullanacağı ve toplumsal hedeflerle herhangi bir şekilde çatışacak kendine özgü amaçları ya da değerleri yoktur. Siyasal olanın özerkliğine ilişkin argümanlar, her durumda, çeşitli siyasal aktörlerin kendi özel amaçlarını ilerletmek adına siyasal kontrolü gasp etme çabalarının yarattığı pratik bir soruna ve tehlikeye verilen yanıtlardır (Flaherty, 2003, s. 7-9).

Modern dünyada birlikte yaşama sorununa ilişkin çözüm önerileri, farklı yaklaşımlar ve ekoller arasında çeşitlilik göstermektedir. İstikrar ve güvenlik, Machiavelli, Bodin, Hobbes ve Schmitt tarafından sunulan argümanların temel motivasyonları/kayguları arasında yer almaktadır. Machiavelli ve Bodin için bu, siyasi rejimin kendisidir. Hobbes için, vatandaşların birbirleriyle barışçıl bir şekilde etkileşim ve ilişkide bulunabildikleri, yasal olarak düzenlenmiş bir forum olan toplumsal işbirliği olgusudur. Schmitt'e göre ise, bir toplumu oluşturan somut normlar ve ortak değerler ağı olarak konumlanır. Dolayısıyla devletin siyasi işlevi, "yaşam biçiminin" güvenliği ve devamlılığı olarak görülmektedir (Flaherty, 2003, s. 11). Örneğin Schmitt Avrupa'yı, Kutsal Roma İmparatorluğu'nun kuruluşundan bu yana, tarihi boyunca etnik, dilsel, kültürel, ekonomik ve diğer ayırt edici faktörlerle huzursuz bir şekilde çatışan ve çarpışan iç siyasi farklılıkların gerçekliğini her zaman kabul etmiş olsa bile, kendisini her zaman bir birlik olarak sunmaya çalışan bir Hıristiyan bir birlik olarak görür (Rasch, 2005, s. 180).

Son birkaç yüzyılda, liberal-demokratik kapitalizm modern toplumların örgütlenmesi sorununa tek akılcı çözüm olarak kendisini dayatmıştır ve meşruiyeti ancak 'makul olmayan' unsurlar tarafından sorgulanabilir hale gelmiştir. Bu durum, hem tarihsel olarak hem de son dönemlerde, 'liberalizmin krizi' olarak tartışmalara konu olmaktadır. Bu krizin aşılmasının tek yolu, mevcut dayatmaların ya da sağ ve solun ötesinde,

merkezde uzlaşmaya dayalı siyasetin modası geçmiş çatışmaların yerini alacağı 'üçüncü bir yol' olarak görülmektedir. Böyle bir model, siyasi olanın (Schmitt'in dost-düşman ilişkileri anlamında) ortadan kaldırıldığını ve 'halk' arasında kapsayıcı bir fikir birliğinin artık mümkün olduğunu varsayar. Bu tür mutabakata dayalı siyaset, liberal-demokratik siyaset teorisinin 'müzakereci demokrasi' adıyla önerdiği çözümle örtüşmektedir (Mouffe, 1999, s. 3). Bu noktada Rawls'un siyasal liberalizmi önemli bir referans olarak belirlemektedir.

Rawls, liberalizmi demokrasi açısından yeniden düşünmeye ve inşa etmeye çalışır. Demokrasiyi liberalizme oturtmak yerine, liberalizmi içine yerleştirdiği demokratik bir çerçeveden yola çıkar. Siyasal Liberalizmin önemi, demokratik değerleri liberalizmin içine işleyerek onunla uzlaştırmaya çalışma girişiminde yatmaktadır (Skorupski, 2017, s. 191-198). Böyle bir model, sosyal ve ekonomik eşitlik adına zenginliği yeniden dağıtarken bireysel özgürlüğü korumaya çalışan, tanıdık modern ilerici refah devletidir (Berkowitz, 2002, s. 63). Rawls özgürleştirici ve eşitlikçi bir siyaset felsefesini temsil eder; kişisel özgürlüğü maddi eşitlikle, ekonomik verimliliği sosyal adaletle, ekonomik özgürlüğü ekonomiye hükümet müdahaleleriyle, negatif özgürlükleri pozitif özgürlüklerle birleştirmeye çalışır. Böylece liberalizmi demokrasiyle birleştirmeyi ve gerçekliğe, özgürlüğe ve en zayıflara yardıma ulaşmayı amaçlayan yapısal bir kapitalizm reformunu öne sürmüş olur (Sepczyńska, 2010, s. 192).

Modern toplumlarda birlikte yaşama üzerine Rawls ve Schmitt'in kurgulamayı amaçladığı düzen taban tabana zıttır. Rawls'un uzlaşmaya dayalı bir ütopya arayışı ile Schmitt'in ötekileştirmeden beslenen ve düşman yaratmaya dayanan politik tasavvuru derin karşıtlıklar içerir. Esasen her iki düşünür de istikrarlı bir toplum inşa etmeyi hedeflese de, bu süreçteki yolları birbirinden farklıdır.

Rawls, toplumdaki bölünmüşlüğü kabul eder ve bunun birlikte yaşamaya engel olmaması için herkesi kucaklayan bir yapı öngörür. Schmitt ise bunun (yani liberal çoğulculuğun) tam karşıtı olarak siyasetin doğasını dost-düşman ayrımı olarak kavramsallaştırır. Devletin meşruiyeti, onu var eden düşmanlarına borçludur. Düşman doğru tanımlanmazsa, devletin yok olacağını savunur. Yani Schmitt, birlikte yaşamak için kucaklayıcı bir devlet anlayışı yerine, kutuplaştırıcı bir model öngörür.

Schmitt her zaman anarşiye karşı düzenin, tekilliğe karşı homojenliğin yanında yer almıştır. Buna karşılık Rawls, sivil itaatsizlik ve hükümet politikalarına karşı aşırı muhalefet biçimlerini dile getirme hakkı konularını sık sık tartışmasının da gösterdiği gibi, çalışmalarının başından itibaren, bir siyasi birliğin istikrarı için azınlık nedenlerinin bastırılması veya dışlanması yarattığı sorunu ciddiye almıştır (Vatter, 2008, s. 261).

Rawls'un 'siyasi' anlayışı rasyonel müzakere ve adalete dayanırken, Schmitt'inki radikal antagonizmaya, siyasi kararlara ve güce dayanır (Tümay ve Mutlu, 2017, s. 108). Rawls, istikrarlı bir toplumsal işbirliğinin koşullarının adalet ilkeleri temeline dayandırırken; Schmitt, dost ve düşman siyasi kategorileri arasındaki ortadan kaldırılamaz temel ayrımla ilişkilendirir. Schmitt için bir kurumun istikrarı, yani zaman içindeki otantik ve

özerk kalıcılığı, ancak varoluşsal anlamda dost-düşman karşıtlığının, kendi yönetimi altında olan ve bağıntılı bir itaat yükümlülüğü karşısında siyasi ve hukuki koruma alacak olanlar ile bu siyasi yönetim altında olmadıkları ya da bunu kökten reddettikleri için potansiyel olarak düşman olanlar arasında net bir ayırım yapan bir devlette mevcut olmasıyla mümkündür. Rawls tarafından temsil edilen gelenek krizleri ve kurumsal gerilimleri uzlaşma yoluyla önlemeyi amaçlarken, Schmitt tarafından temsil edilen gelenek çatışmanın öncelik varsayımı yoluyla bunları aşmayı amaçlar. Schmitt, “rasyonel olmalarına rağmen tehlikeli, bencil ve kendi çıkarlarının peşinde koşan bireylerin bakış açısından bir uzlaşmaya nasıl varılabilir?; toplumu aşan ve onu üretmek için gerekli koşulları garanti eden güçlü bir varlık olmadan toplumsal içkinlikten ve ekonomik çıkarlardan bir uzlaşma nasıl inşa edilebilir?” sorularıyla karşıtlığı derinleştirirken, kurumların bozulmasını önlemek için belli bir otoriterlik talep ettiği için muhafazakârdır ve önerileri temelinde kurumsal istikrarı teşvik etme ve sürdürme konusunda yetersiz olduğu kanıtlanan uzlaşmaya öncelik verdiği için geleneksel normativist liberal düşünceyi eleştirmektedir. Rawls ise buna; insanların bu ilkelerin şartlarını ve etkilerini sadece kendi bencil bakış açılarından değil, aynı zamanda bunlardan etkilenen diğer insanların bakış açılarından da tarttığı, böylece makul vatandaşların, doğum koşullarından kaynaklanan kazaları ve yaşamın talihsizliklerini ortadan kaldıran kurumsal modelleri kabul etmeleri gerektiğini, bunun, her bireyin makul bir yaşam şansına sahip olmasını sağlayacağı savunusuyla cevap verir (Arraes, 2019, s. 212).

Anlatılanlar çerçevesinde Rawls ve Schmitt’in siyasi düzenlerine ilişkin karşılaştırmalı tasnif şöyle tablolandırılabilir:

	Schmitt	Rawls
Siyasetin özü	Zıtlıklar/çatışma ve dost-düşman ayırımı (apolitiklik karşıtı)	Uzlaşma ve depolitikleştirme (özel alanı kamusal alandan ayırma)
Toplum anlayışı	Farklılıkları minimize eden homojen toplum	Makul farklılıklara dayanan çoğulcu toplum
İnsan doğası anlayışı	İnsan doğası kötü ve u.a. ortam kaotik	İnsan doğası uzlaşma içinde yaşayabilir
Eşitlik anlayışı	Gerçek eşitliğe inanmaz ve eşitsizlik yok edilemez	Herkes eşittir ve gerçek eşitlik mümkündür
Devletin işlevi	Radikal antogonizma/ Mekanik bir toplumsal birliği sağlamak	Hoşgörülü / farklı yaşam tarzlarına saygılı
Temel prensip/siyasal anlayış	Dayatılan yönetim anlayışı	Hakkaniyet olarak adalet / siyasi liberalizm
Toplumsal yaşamın belirleyicisi	Egemen otorite	Kapsamlı doktrinler
Temel yapının inşası	Koşullu haklar	Başlangıç durumu
Siyasi çatışmaların çözüm yolu	Siyasi karar	Kamusal akıl / örtüşen görüş birliği
Dünyayı algılayış biçimi	Realist	İdealits / ütöpik

5. Güncel Araştırmalar Çerçevesinde Günümüz 'Siyasal'ı

Belirli bir alandaki kapsamlı, saygın ve uluslararası araştırmaları/raporları incelemek, sorunsalın pratik ve somut durumunu ortaya koyabilir ve analiz için altyapı sağlayabilir. Bu çerçevede uyum ve çatışma temalarına ilişkin nitel ya da nicel verilerin yer aldığı (ön araştırma sonucu bulunan) sekiz adet bağımsız rapordan elde edilen bulgular günümüz siyasalını anlamaya yardımcı olabilir.

Uluslararası düşünce kuruluşu the Institute for Economics & Peace'in (IEP-Ekonomi ve Barış Enstitüsü) bu yıl on sekizincisi yayınlanan Global Peace Index (Küresel Barış Endeksi) 2024'e göre öne çıkan bazı bulgular şöyledir (2024, s. 2-5):

"Dünya, son 17 yılda siyasi istikrarsızlık, çatışma sayısı, çatışmalardan kaynaklanan ölümler ve şiddetli gösterilerdeki önemli artışlarla daha az istikrarlı hale geldi. Rapor, büyük çatışmaları önceleyen koşulların birçoğunun İkinci Dünya Savaşı'nın sonundan bu yana olduğundan daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Çatışmalar daha yaygın hale geliyor ve her zamankinden daha fazla ülke kendi sınırları dışında çatışmalara dâhil oluyor. Çatışmalar da giderek daha fazla uluslararasılaşmaktadır. 2022'de 92 ülke dış çatışmaya dâhil oldu. Bu, endeksin 2008'de başlamasından bu yana en yüksek sayı. Hâlihazırda 56 aktif çatışma bulunmaktadır; bu sayı İkinci Dünya Savaşı'nın sonundan bu yana en yüksek sayıdır ve daha az sayıda çatışma askeri olarak ya da barış anlaşmaları yoluyla çözüme kavuşturulmaktadır. Son yirmi yılda hem çatışmalarda hem de savaş ölümlerinde önemli bir artış yaşanmış, savaş ölümleri 2022'de son otuz yılın en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Aktif çatışma sayısı II. Dünya Savaşı'nın sonundan bu yana en yüksek seviyeye ulaştı. GPI'nın ilk 16 yılında askerileşme ölçütleri iyileşme göstermiş olsa da, bu eğilim artık tersine dönmüş ve 2024 yılında 108 ülkede askerileşme kötüleşmiştir. Bu faktörlerin birleşimi, başka bir büyük çatışma olasılığının GPI'nin başlangıcından bu yana herhangi bir zamandan daha yüksek olduğu anlamına geliyor. Dünya son 16 yılda daha az barışçıl hale geldi. Göstergelerdeki en büyük bozulmalardan bazıları; dış çatışmalar, iç çatışmalar, mülteci ve yerinden edilmiş kişi sayısı ve şiddet içeren gösteriler olmuştur. Şiddetin küresel ekonomi üzerindeki ekonomik etkisi, satın alma gücü paritesi (SAGP) açısından 2023'te 19,1 trilyon dolardı. Bu rakam, dünya ekonomik faaliyetinin (gayri safi dünya ürünü) yüzde 13,5'ine veya kişi başına 2.380 dolara eşdeğerdir. Askeri harcamalar GPI'nın başlangıcından bu yana en büyük yıllık kötüleşmeyi kaydetmiştir. 86 ülke görece askeri harcamalarını artırırken, sadece 50 ülke azaltmıştır. 95 milyondan fazla insan şu anda ya mülteci ya da şiddetli çatışmalar nedeniyle ülke içinde yerinden edilmiş durumda. Şu anda nüfusun %5'inden fazlasının zorla yerinden edildiği 16 ülke var".

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından 1993 yılından bu yana yıllık olarak yayınlanan Human Development Report (İnsani Gelişme Raporu) 2023/2024 dönemi, "tıkanıklığı aşmak, kutuplaşmış bir dünyada iş birliğini yeniden şekillendirmek" başlığını taşımaktadır. Rapordaki ana bulgular şöyledir (UNDP, 2024):

“Sıkıca bağlanmış bir dünyada yaşıyoruz, ancak bağlantılarımızdan istifade etmek yerine ortak zorlukları ele alma konusunda başarısız oluyoruz. Dünyanın farklı bölgelerinde son zamanlarda ortaya çıkan şiddetli çatışmalar ve bunların daha uzun vadeli ve potansiyel olarak daha büyük ölçekli çatışmalara doğru tırmanması, ülkeler arasında yayılan tehditlerin yoğunlaştığına işaret ediyor. 2022 yılı, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana en çok sayıda devletlerarası silahlı çatışmanın ve 1984'ten bu yana, artan sivil ölümleri dâhil olmak üzere, en yüksek sayıda savaş kaynaklı ölümün yaşandığı yıl oldu. 2022 yılında, Orta Doğu ve Afrika'da yakın zamanda yaşanan çatışmaların başlamasından önce bile 1,2 milyar insan (dünya nüfusunun yüzde 15'i) çevrelerindeki çatışmalardan etkilendi. Çatışmalar, zulüm ve insan hakları ihlalleri nedeniyle evlerini terk etmek zorunda kalan insan sayısı 2010 yılındaki sayının iki buçuk katına çıkarak 2022 yılı itibarıyla tüm zamanların en yüksek seviyesi olan 108 milyona ulaştı. Ülkelerimiz içindeki artan kutuplaşmanın daha da kötüleştirdiği ve uluslararası iş birliğine engellere dönüşen "küresel bir çıkmazla" karşı karşıyayız. Savaşta ölümler ve şiddetli çatışmalardan kaynaklanan yerinden edilmeler artıyor ve II. Dünya Savaşı'ndan bu yana en yüksek seviyelere ulaşıyor. Kutuplaşma 2011 yılından bu yana yükselişe geçti ve küresel olarak ülkelerin üçte ikisinde artış gösteriyor. Kutuplaşma neredeyse dokunduğu her şeyi zehirliyor ve uluslararası iş birliğine sekte vuruyor”

World Economic Forum'un (Dünya Ekonomik Forumu) hazırladığı ve on dokuzuncusu yayınlanan Global Risks Report (Küresel Riskler Raporu) 2024'e göre, rapordaki ana bulgular şöyledir (Weforum, 2024):

“2023 yılında Toplumsal hoşnutsuzluk birçok ülkede elle tutulur haldeydi ve haber döngülerine kutuplaşma, şiddetli protestolar, isyanlar ve grevler hakimdi. Dünya, geçtiğimiz on yılda önemli ölçüde daha az barışçıl hale geldi ve geçen yıl birçok bölgede çatışmalar patlak verdi.30 Aktif çatışmalar on yıllardır en yüksek seviyelerde seyrederken, ilgili ölümler büyük bir artış gösterdi ve 2020'den 2022'ye kadar olan iki yıllık dönemde neredeyse dört katına çıktı. Yeni ve mevcut düşmanlıkların alevlenme olasılığının daha yüksek olduğu yanıcı bir ortamı körükleyebilir. Çatışmalar yayıldıkça, bunların kontrol altına alınmasına yönelik bariyerler aşılıyor ve uzun vadeli çözümler için çözüm duraklıyor”.

Küresel bir sivil düşünce kuruluşu olan Freedom House tarafından hazırlanan “Nations in Transit 2024: A Region Reordered by Autocracy and Democracy” raporunun ana bulguları şöyledir (Smeltzer & Karppi, 2024, s. 1, 14):

“Son yıllardaki bazı olaylar, ülkelerin kendilerini iki karşıt bloğa ayırmasıyla bölgede jeopolitik bir yeniden düzenlemeyi hızlandırdı: liberal, demokratik bir düzene bağlı olanlar ve bunu şiddetle reddedenler. Otokrasiler, uluslararası normları altüst etmek için işbirliği yaparken baskılarını derinleştirmeye devam ettiler. Bu rejimler, yaptırımlardan kaçınmak, iç muhalefeti ezmek ve askeri saldırganlık ve diğer uluslararası hukuk ihlalleri için herhangi bir hesap verebilirliği köreltmek için birbirlerini aktif olarak desteklediler. Orta ve Doğu Avrupa demokrasileri Moskova'nın baskısı karşısında özgürlüklerini korumaya çalışırken, sonuç onları Avrasya'nın otokrasilerinden ayıran ve bölgeyi etkili bir şekilde düşman kamplara bölen derinleşen bir jeopolitik ve normatif uçurum oldu. Bu

ayrışma, daha fazla askeri çatışma riskini artırmanın yanı sıra, otokratik liderlerin kendi rejim güvenlikleri için birbirlerine olan bağımlılıklarını da güçlendiriyor”.

2014 yılından bu yana faaliyet gösteren ve bağımsız bir düşünce kuruluşu olan V-Dem Institute tarafından hazırlanan “Democracy Report 2024: Democracy Winning And Losing At The Ballot” raporunda şu ifadeler dikkat çekicidir:

“Dünya 91 demokrasi ve 88 otokrasi arasında neredeyse eşit olarak bölünmüştür. Dünya nüfusunun %71'i -5,7 milyar kişi- otokrasilerde yaşıyor - on yıl öncesine göre %48'lik bir artış. 2009'dan bu yana -yaklaşık 15 yıldır üst üste- dünya nüfusunun otokratik ülkelerde yaşayanların oranı, demokratikleşen ülkelerde yaşayanların oranını gölgede bıraktı”.

Dünyadaki tüm ülke ve bölgelerdeki çatışmalar hakkında veriler sunan bir kuruluş olan Armed Conflict Location & Event Data Project'in (ACLED) Conflict Index (Çatışma Endeksi) Temmuz 2024 raporunda benzer ifadeler yer almaktadır:

“Bu dönemde dünya çapında 165.273'ten fazla siyasi şiddet olayı kaydedildi ve bu, önceki 12 aya (Temmuz 2023 - Haziran 2024) göre %15'lik bir artışı işaret ediyor. Dünya çapında yedi kişiden birinin Temmuz 2023 ile 2024 arasında çatışmaya maruz kaldığı tahmin ediliyor. Temmuz 2024 itibarıyla ve geçen yıl ve son beş yıllı karşılaştırıldığında, çatışma oranları kötüleşmeye devam ediyor. 50 ülke aşırı, yüksek veya çalkantılı çatışma düzeylerine sahip”.

The World in 2024 isimli raporda küresel gerilimleri vurgulayan şu ifadeler kayıt altına alınmıştır:

“Mevcut koşullar göz önüne alındığında, ulusların kötüleşen güvenlik ortamına ve güven aşınmasına yanıt olarak askeri yeteneklerini güçlendirmeleri şaşırtıcı değil. Askeri harcamaları artırma kararlarına katkıda bulunan bir faktör olan tehdit algısı yüksek kalmaya devam ediyor. bu eylemler ve harcamalar, dünya çapında gözlemlenen çatışma ve rekabet dinamiklerini yansıtan bir eylem-tepki biçiminde ortaya çıkıyor” (Tian, 2024, s. 19-20)

Stockholm International Peace Research Institute (Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü) tarafından yıllık olarak yayınlanan SIPRI Yearbook'un 2024 döneminde şu ifadeler yer almaktadır:

“Küresel güvenlik, son on yıldır olduğu gibi 2023 boyunca bozulmaya devam etti. Askeri harcamalar üst üste dokuzuncu yılda en yüksek seviyesine çıktı. Uluslararası istikrar, büyük güçler arasındaki yoğunlaşan çatışmadan dolayı baskı altındaydı. Dünya çapında çatışmayla ilgili tahmini ölüm sayısı 2022'de 153.100'den 2023'te 170.700'e yükselerek 2019'dan bu yana en yüksek seviyeye ulaştı”.

23 yıldır düzenli olarak yayınlanan Edelman adlı kuruluşun Trust Barometer Global Report 2023'e göre, son yıllarda dünya genelinde artan kutuplaşma eğilimleri belirginleşmiştir. Anketin "ülkeler ne kadar bölünmüş durumda?" ve "ayrım ne kadar

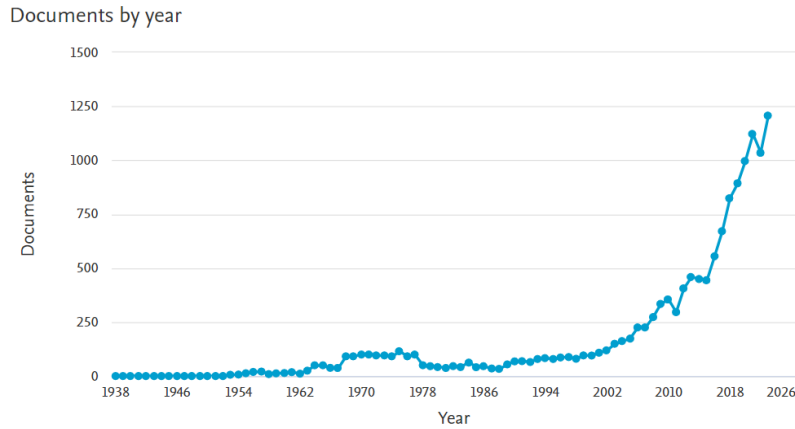
derin?" gibi sorularına verilen yanıtlar, birçok ülkede toplumsal kutuplaşmanın siyasi ve ideolojik farklılıklar nedeniyle arttığını göstermektedir (Edelman, 2023, s. 57-60).

Tüm raporların ortak noktası, küresel güvenliğin 2. Dünya Savaşı'ndan bu yana en gerilimli düzeye geldiği, iç ve dış çatışmaların arttığı, demokrasinin gerilediği ve otoriterlerin yükseldiği yönündedir.

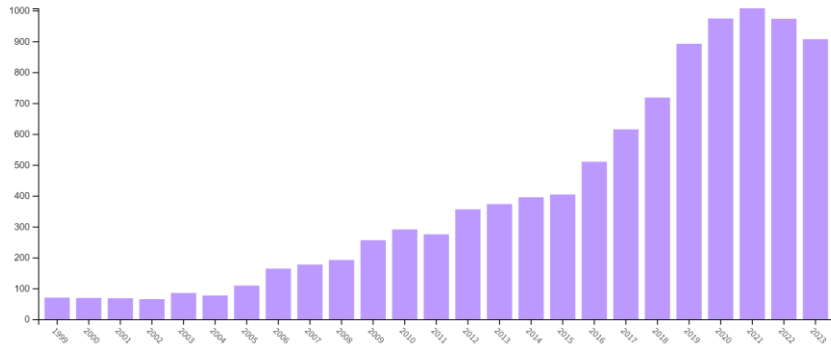
6. Akademik Çalışmaların Yönelimi Bağlamında Günümüz 'Siyasal'ı

Belirli bir alandaki akademik çalışmaların yıllara göre yöneylemini göstermek, güncel ve konjonktürel trendleri ortaya koyabilir ve analiz için altyapı sağlayabilir. Bu çerçevede Sosyal Bilimler alanında en prestijli akademik yayınları tarayan 'Scopus' ve Web of Science veritabanlarında uygun konu başlıkları üzerine gerçekleştirilecek bir bibliyometrik araştırma, bu çalışmanın amaç ve hipotezlerinin sınanmasına yönelik ek bulgular ortaya çıkarma potansiyeli sunabilir.

Otoriterlik, sosyal uyum, sosyal çatışma anahtar kelimeleri ile gerçekleştirilen bibliyometrik taramada aşağıdaki grafikler elde edilmiştir.

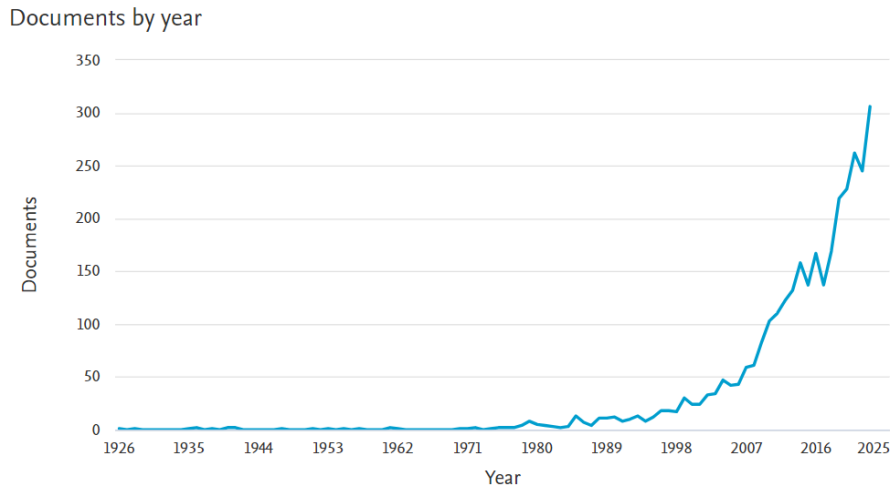

Şekil 1. Scopus veritabanı "authoritarianism" (otoriterlik) anahtar kelimesini içeren çalışmaların yıllara göre dağılımı

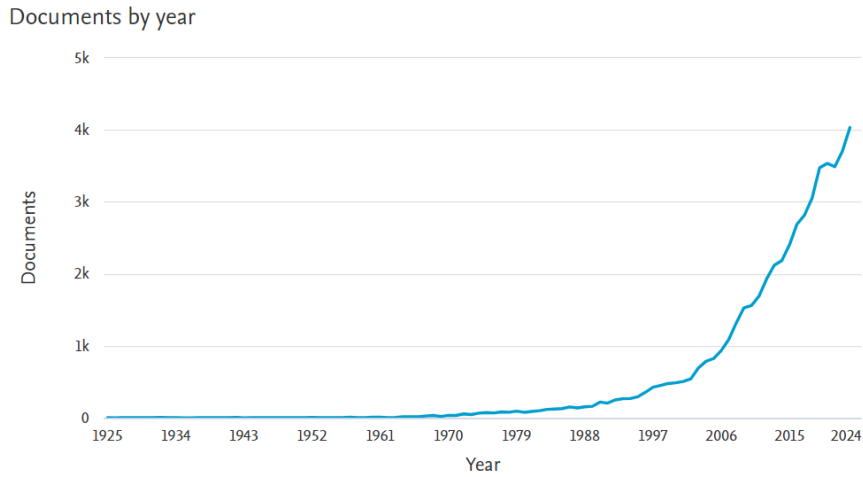

Şekil 2. WoS veritabanı "authoritarianism" (otoriterlik) anahtar kelimesini içeren çalışmaların yıllara göre dağılımı

Otoriterlik anahtar kelimesi üzerine (4 Ağustos 2024 tarihli bulgulara göre) Scopus veritabanında 14.877, WoS veritabanında ise 11.528 bilimsel çalışmaya rastlanmaktadır. Şekil-1 ve Şekil-2 incelendiğinde, anahtar kelimelere yıldan yıla artan bir ilginin olduğu ve söz konusu alandaki yayınların niceliksel olarak fazlalığı dikkat çekmektedir.

Şekil 3. Scopus veritabanı "social harmony" (sosyal uyum) anahtar kelimesini içeren çalışmaların yıllara göre dağılımı

Şekil 4. Scopus veritabanı "social conflict" (sosyal çatışma) anahtar kelimesini içeren çalışmaların yıllara göre dağılımı

Scopus veritabanında sosyal bilimler alan kısıtlaması ile gerçekleştirilen aramada (4 Ağustos 2024 tarihli bulgulara göre) "social harmony" anahtar kelimesi ile 3.380 dokümana, "social conflict" anahtar kelimesi ile 54.938 dokümana rastlanmıştır. Çalışmaların yıldan yıla artış eğiliminde olmasının yanında, sosyal çatışma konusundaki çalışmaların sosyal uyum çalışmalarına göre yaklaşık 16 kat fazla olması dikkat çekicidir.

WoS veritabanı üzerinden gerçekleştirilen tarama da benzer sonuçlara rastlanmaktadır. "Social harmony" anahtar kelimesi ile 5.441 sonuca, "social conflict" anahtar kelimesi ile 90.545 sonuca ulaşılmıştır. İki anahtar kavram arasındaki çalışma sayısı yoğunluğu farkı, WoS veritabanında da gözlemlenmektedir.

7. Sonuç

Chantal Mouffe, *The Challenge of Carl Schmitt* isimli kitabının giriş bölümünde (1999, s. 1) "bugün neden Carl Schmitt'i okumalıyız? Onun dost-düşman siyaset anlayışı, 'post-politik' çağımızda bir ölçüde geçerliliğini koruyor mu?" sorusunu sormaktadır. J. Donald Moon ise şu anlamlı soruyu gündeme getirmektedir (2022, s. 257): "Siyasi düşünce tarihi bize bir dizi çatışan kapsamlı görüş sunar, ancak hiçbiri diğerlerinden üstün olduğu kesin olarak gösterilmemiştir. Öyleyse, siyasi teori veya felsefe durumumuza nasıl hitap edebilir? En azından çözülemez görünen bir çatışma karşısında nasıl bir yol sunabilir?"

Samuel Huntington'a göre, Soğuk Savaş sonrasında ortamı, küresel nüfusun %15'ini temsil eden Batı ile diğer geri kalan arasında genel bir kutuplaşma içindedir. Bunun sonucunda günümüz dünyasında, medeniyetler arası çatışma dünya barışının en büyük

tehdidi olarak ortaya çıkmakta ve medeniyetlere dayalı uluslararası düzen, bir dünya savaşına karşı en büyük güvence olarak kabul edilmektedir (Huntington, 2015, s. 484).

Schmittyan bir perspektiften bakıldığında, birey yaşadığı ülke içindeki toplumsal kutuplaşmaların ve kamplaşmaların, siyasetin doğası olduğunu kavrayabilir. Varoluşsal bir tehdit yaratmanın (ortak düşman) önemini görür. Ötekileştirmenin, dışlamanın, biz-onlar siyasetinin, normal-anormal tasnifinin hayati ama bir o kadar da çirkin yönünü keşfedebilir. Düşman olmadan siyaset olmayacağını, düşmana karar veren devletin aynı zamanda bu düşmanın bertaraf edilmesi için milletini seferber ve kanalize ettiği örnekleri anlamlandırır. En önemlisi de, bir sistem eleştirisi olarak liberal değerler tarafından bize sunulan çoğulculuğun ve tarafsız devletin perde arkasını keşfeder.

Literatürde Schmitt'in anlayışını destekleyen görüş ve argümanlara sıklıkla rastlanır. Örneğin Robert Greene çatışmayı gücün anahtarı olarak konumlandırır. "Düşmanları kullanmayı öğrenmeniz gereken dokunulmamış altın madeni" olarak niteleyen Greene etrafta düşman olmazsa insanın tembelleşeceğini, peşimizdeki düşmanların zekamızı keskinleştiren, bizi dikkatli ve uyanık tutan bir araç olduğunu savunur (Greene, 2006, s. 35-36). Machiavelli'den Horkheimer'a, Marks'tan Tönnies'e ve Simmel'e kadar birçok çatışma kuramcısı, toplumdaki karşıtlıkların ve kutuplaşmaların, hayatın doğasında içkin olduğunu belirtmiştir.

Elbette tarihsel süreçte ve günümüzde, tam aksine farklılıklara ve çeşitliliklere saygının var olduğu anti-Schmitt'ci örnekler de mevcuttur. Bugünün İskandinav toplumları ve (kısmen) Kuzey Avrupa ülkeleri, BM, AB gibi küresel birlikler, iklim değişikliğiyle mücadele ortaklıkları ve insani yardım programları gibi alanlarda işbirlikleri Schmitt'in hipotezlerinin aksinin de mümkün olabileceğinin ispatıdır. Rawls'un (Siyasal Liberalizm) buna cevap niteliğindeki eserini bu kapsamda değerlendirmek mümkündür.

Netice olarak bugünün dünyasında ülkeler içi ve dışı dost-düşman ayrımları üzerinden şekillenen siyasetin giderek hegemonikleştiği görülüyor. Dolayısıyla Rawls'un uzlaşısı ve kapsayıcı yaklaşımından ziyade galip Schmitt gibi görünüyor. 2024'ün dünyası bir ölçüde kutuplaşmalar, kamplaşmalar, çatışmalar üzerinden şekilleniyor. Çin-Taywan; Kuzey Kore-Güney Kore; Rusya-NATO ülkeleri; İran-İsrail; İsrail-Hamas, Sırbistan-Kosova gibi ülkeler (ve diğer sayısız örnek) birbirlerini düşman olarak deklare ediyor. Demokratik olarak nitelenen Batı toplumlarından dahi bu örnekler artmakta. İtalya ve Hollanda meşru hükümetleri ile Almanya için Alternatif Parti, Fransa'da Ulusal Birlik partisi, Macaristan'da Jobbik partisi gibi aşırı sağ politik hareketler Müslüman göçmenleri düşman olarak sunuyor. İran'da, Afganistan'da ve birçok İslam ülkesinde reform yanlıları benzer bir ayrıştırmaya dâhil ediliyor. Türkiye Cumhuriyet'i tarihinde seküler-muhafazakâr mücadeleler dost-düşman ayrımına uygun bir yerel pratik örnek olarak göze çarpıyor. Avrupa Birliği ülkelerinde aşırı sağın ve faşist partilerin iktidarlara gelmesi de benzer bir diyalektikten besleniyor. Popüler tartışmalarda "Üçüncü Dünya Savaşı" ve "nükleer yokoluş" çığırkanlıkları da benzer örnekler olarak göze çarpıyor.

Çeşitli uluslararası raporlarda da bu hipotezi destekleyen veri ve bulgulara rastlamak mümkündür. Çok çeşitli raporlardan elde edilen istatistiklere göre, 2024 yılı için bizim ve dünyanın güvenliği gerçek bir tehlike altında. Institute for Economics & Peace'in Küresel Barış Endeksi Raporu'na göre çatışmalar yaygınlaşmış ve uluslararasılaşmış durumda; bununla birlikte UNDP İnsani Gelişme Raporu ve Dünya Ekonomik Forumu Küresel Riskler raporuna göre sosyopolitik zorluklarla birlikte kutuplaşma da arttı. Buna ek olarak, Freedom House ve V-Dem Institute gibi kuruluşların otoriter rejimlerin artmasıyla birlikte demokratik gerilemeyi rapor ettiklerini, ACLED ve SIPRI'nin ise çatışmanın (her ölçekte) kayıtlara geçen en yüksek seviyelerde olduğunu belirttiklerini görüyoruz. Bu durum, uyum ve çatışmanın küresel dinamiklerini anlamamız ve Rawls'un ve Schmitt'in siyaset teorileriyle karşılaştırma yapabilmemiz için zengin veriler sunmaktadır.

Akademik çalışmalar hakkında bibliyometrik datalar sunan veri tabanlarının incelemesi sonucu benzer bulgulara ulaşılmaktadır. Sosyal Bilimler alanında en prestijli veritabanlarından Scopus ve Web of Science kullanılarak 6. bölümde yer verilen bibliyometrik araştırmalar, 'otoriterlik', 'sosyal uyum' ve 'sosyal çatışma' anahtar kelimeleriyle ilgili verileri içermektedir. Yıllara göre yapılan karşılaştırmalar sonucu, otoriterlikle ilgili çalışmaların her iki veritabanında da önemli ölçüde artış gösterdiğini ve bu alandaki yayınların artış eğiliminde olduğu tespit edilmiştir. Özellikle, sosyal uyum ve sosyal çatışma anahtar kelimeleri arasındaki fark, sosyal çatışma konusunda yapılan araştırmanın, bu alanda yapılan çalışmalara göre yaklaşık 16 kat daha fazla olduğunu ortaya koyması açısından önemlidir. Bu durum, sosyal çatışma konusunda büyük ilgi olduğunu ve bu alanda yapılan araştırma yoğunluğuna işaret etmektedir.

Tüm bu veriler/bilgiler, çatışmanın günümüz dünyasında modern siyasetin doğasına dönüştüğü ve hegemonikleştiğini göstermektedir. Bu çerçevede Tazbir'in "uyumun bana biraz şüpheli bir ideal gibi görüldüğü gerçeğini gizlemeyeceğim. Özellikle dini ya da siyasi tüm anlaşmazlıkların sona ermesini gerektirdiği düşünüldüğünde" (Tazbir, 2006, s. 8) argümanı gerçekmiş gibi duruyor. Günümüz dünyasında siyasi ayrışma ve düşmanlık kavramlarının giderek hegemonikleştiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Rawls'un uzlaşi ve çeşitlilik vurgusu, pratikte, ulusal ve uluslararası düzeyde giderek artan düşmanlık ve kamplaşma eğilimlerine karşı sınırlı bir etki göstermektedir. Dolayısıyla, günümüz küresel siyasi arenasında, Schmitt'in öne sürdüğü düşmanlaştırma ve kutuplaşma paradigması, toplumsal ilişkilerin temel dinamiklerinden biri olarak öne çıktığı tespiti daha makul gözükmektedir.

KAYNAKÇA

- ACLED. (2024, July). *Conflict Index Results*. <https://acleddata.com/conflict-index/index-july-2024/>
- Adler, A. (2004). *İnsanın Doğası* (A.T. Kapkın, Çev.). İstanbul: Payel Yayınevi.
- Antonsich, M. (2014). Living Together in Diversity: A Journey from Scholarly Views to People's Voices and Back. *Bollettino della Società Geografica Italiana*, 7, 317-337.
- Arraes, R. (2019). *Consenso e Conflito Na Liberal Democracia: John Rawls e Carl Schmitt* (Master's Thesis). Pontifícia Universidade Católica do Paraná, Brasil.
- Atılğan, G. (2014). Kültür. (G. Atılğan, Ed.). *Siyaset Bilimi: Kavramlar, İdeolojiler, Disiplinlerarası İlişkiler* içinde (ss. 187–199). İstanbul: Yordam Kitap.
- Bell, D. A., & Mo, Y. (2014). Harmony in the World 2013: The Ideal and the Reality. *Social Indicators Research* 118(2), 797-818.
- Berkowitz, P. (2002). John Rawls and the Liberal Faith. *The Wilson Quarterly* 26(2), 60–69.
- Bilgin, M. F. (2007). Çevirmenin Sunuşu. *Siyasal Liberalizm* içinde (s. ix–xxiv). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Checkland, S. G. (1975). Review of the book Marx and Mill: Two views of social harmony and social conflict, by G. Duncan. *The Economic History Review* 28(2), 339-340.
- Edelman. (2023). 2023 Edelman Trust Barometer Global Report. <https://www.edelman.com/trust/2023/trust-barometer>
- Fişek, K. (2015). *Yönetim*. Ankara: Kilit Yayınları.
- Flaherty, J. (2003). *The Autonomy of the Political* (Doctora Tezi). Massachusetts Institute of Technology, USA.
- Geertz, C. (1973). *The Interpretation of Cultures: Selected Essays*. New York: Basic Books Publishing.
- Gettell, R. G. (1923). The Nature of Political Thought. *The American Political Science Review* 17(2), 204–215.
- Greene, R. (2006). *İktidar: Güç Sahibi Olmanın 48 Yasası* (Z.İ. Babayiğit, Çev.). İstanbul: Altın Kitaplar.
- Heywood, A. (2013). *Siyasi İdeolojiler* (A.K. Bayram v.d., Çev.). Ankara: Adres Yayınları.

- Heywood, A. (2017). *Siyaset* (B.B. Özipek, Çev.). Ankara: Adres Yayınları.
- Hume, D. (2009). *İnsan Doğası Üzerine Bir İnceleme* (E. Baylan, Çev.). Ankara: Bilgesu.
- Huntington, S. P. (2015). *Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması* (M. Turhan ve C. Soydemir, Çev.). İstanbul: Okyanus Yayınevi.
- Institute for Economics & Peace. (2023, June). *Global Peace Index 2023: Measuring peace in a complex world*. Sydney. <http://visionofhumanity.org/resources>
- Kant, I. (2020). *Ebedi Barış Üzerine Felsefi Deneme* (Ö.C. Azman, Çev.). Ankara: Gece Kitaplığı.
- Kapani, M. (2014). *Politika Bilimine Giriş*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Locke, J. (2023). *İnsan Anlığı Üzerine Bir Deneme* (V. Hacıradioğlu, Çev.). Ankara: Serbest Kitaplar.
- Machiavelli, N. (1994). *Prens* (N. Güvenç, Çev.). İstanbul: Anahtar Kitaplar.
- Masters, R. D. (1984). Human Nature and Political Theory: Can Biology Contribute to the Study of Politics? *Politics and the Life Sciences* 2(2), 120–150.
- Masters, R. D. (1989). Animal Behavior and Human Altruism (R. D. Masters, Ed.). *The Nature of Politics* içinde (ss. 3–28). New Haven: Yale University Publishing..
- Mead, M. (1935). *Sex and Temperament in Three Primitive Societies*. New York: William Morrow and Company Publishing..
- Moon, J. D. (2024). Political Liberalism Today. *Journal of Social Philosophy* 55(2), 257-277.
- Mouffe, C. (1999). *The Challenge of Carl Schmitt*. London & NY: Verso Publishing.
- Neocleous, M. (1996) Friend or enemy? Reading Schmitt politically. *Radical Philosophy* 79, 13-23.
- Nye, J. & Welch, D. (2017). *Understanding Global Conflict and Cooperation*. London: Pearson Publishing.
- Öztürk, A. & Satici, M. (2019). Introduction. Öztürk, A. & Satici, M. (Ed), *Living Together Discourses on Citizenship in Turkey*, içinde (ss.11-25). Baden: Nomos Publishing.
- Plessner, H. (1931). *Macht und Menschliche Natur*. Berlin: Junker & Dünhaupt Verlag.
- Quish, E. (2018, August). John Rawls, socialist? *Jacobin*. <https://jacobin.com/2018/08/john-rawls-reticent-socialist-review-theory-of-justice>

Rasch, W. (2005). Introduction: Carl Schmitt and the New World Order. *South Atlantic Quarterly* 104(2), 177-183.

Rawls, J. (2007). *Siyasal Liberalizm* (M.F. Bilgin, Çev.). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Rüthers, B. (2006). 20'nci yüzyılın siyasi düşünürü: Carl Schmitt (H. Özcan & M. Şeker, Çev.). *Kamu Hukuku Arşivi* 9(2), 135-145.

Sandel, M. (2017). *Adalet: Yapılması Gereken Doğru Şey Nedir?* (M. Kocaoğlu, Çev.). Ankara: Eksi Kitaplar.

Sartori, G. (1973). What Is 'Politics.' *Political Theory* 1(1), 5-26.

Schmitt, C. (2005). *Siyasi İlahiyat* (E. Zeybekoğlu, Çev.). Ankara: Dost Kitabevi.

Schmitt, C. (2006). *Siyasal Kavramı* (E. Göztepe, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.

Schmitt, C. (2014). *Parlamentar Demokrasinin Krizi* (E. Zeybekoğlu, Çev.). Ankara: Dost Kitabevi.

Schnapper, D. (2005). *Sosyoloji Düşüncesinin Özünde Öteki İle İlişki* (A. Sönmezay, Çev.). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Scopus. (n.d.). Search Documents: Authoritarianism; Social Harmony; Social Conflict. <https://www.scopus.com/search/form.uri?zone=TopNavBar&origin=&display=basic#basic>

Sepczyńska, D. (2010). W Poszukiwaniu Najlepszego Modelu Polityki: C. Schmitt, J. Rawls, Ch. Mouffe. J. Błahut-Prusik, D. Sepczyńska, & P. Wasyluk (Eds.), *Współczesne Dylematy Filozofii i Kultury* içinde (ss. 177-221). Olsztyn: IF – CBEW UWM.

Service, E. R. (1975). *Origins of the State and Civilization*. New York: W. W. Norton & Company.

Skorupski, J. (2017). Rawls, Liberalism, and Democracy. *Ethics* 128(1), 173-198.

Smeltzer, M., & Karppi, A. (2024). *Nations in Transit 2024: A Region Reordered by Autocracy and Democracy*. Freedom House. Retrieved from https://freedomhouse.org/sites/default/files/2024-04/NIT_2024_Digital_Booklet.pdf

Spinoza, B. (2008). *Teolojik-Politik İnceleme* (C.B. Akal & R. Ergün, Çev.). Ankara: Dost Kitabevi.

Stockholm International Peace Research Institute. (2024). *SIPRI Yearbook 2024 Summary: Armaments, Disarmament and International Security*.

Tazbir, J. (2006). Politics and Harmony. *ACADEMIA-The Magazine of the Polish Academy of Sciences* 3(11), 4-8.

Tian, N. (2024). *Trust Failing, Arms Racing*. In *The World in 2024: The Great Fragmentation*. Italy: ISPI.

Touraine, A. (2011). *Eşitliklerimiz ve Farklılıklarımızla Birlikte Yaşayabilecek Miyiz?* (O. Kunal, Çev.). İstanbul: YKY.

Tümay, M. & Mutlu, İ. (2017). Avrupa'daki Müslümanların Yeni Kimliği; Rawls'un Veya Schmitt'in Perspektifi. *SDÜHFD* 7(2), 93–112.

UNDP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı). (2024, 13 Mart). *Human Development Report 2023/2024: Breaking the gridlock: Reimagining cooperation in a polarized world*. <https://www.undp.org/tr/turkiye/publications/human-development-report-2023>

Vatter, M. (2008). The Idea of Public Reason and the Reason of State: Schmitt and Rawls on the Political. *Political Theory* 36(2), 239–271.

V-Dem Institute. (2024). *Democracy Report 2024: Democracy winning and losing at the ballot*. <https://www.v-dem.net/publications/democracy-reports/>

Web of Science. (n.d.). Search for topic: authoritarianism; social harmony; social conflict. <https://www.webofscience.com/wos/woscc/basic-search>

Wilson, W. (1961). *İdarenin İncelenmesi* (Çev. Abadan, N.). İstanbul: Yenilik Basımevi.

Wittrock, B. (2001). Political Theory, History Of (J. D. Wright, Ed.). *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences (Second Edition)* içinde (ss. 480–485). Elsevier.

World Economic Forum. (2024, January). *The Global Risks Report 2024*. <https://www.weforum.org/publications/global-risks-report-2024/>

Yalman, A. (2020). *Yüzyıllık Kutuplaşma*. Ankara: ASAM Yayınları.